

Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus

**Soovitusi ja näiteid loovtööde läbiviimiseks
põhikooli III kooliastmes**

Tallinn 2011

SISUKORD

SAATEKS	3
SOOVITUSI JA NÄITEID LOOVTÖÖDE LÄBIVIIMISEST PÕHIKOOLI	
III KOOLIASTMES – Anne Ermast, Gled-Airiin Saarso, Kristi Teder	
Loovtöö korraldamine koolis	4
Loovtöö teema valimine	5
Loovtöö liigid	5
Loovtöö juhendamine	8
Loovtöö esitlemine	9
Loovtöö hindamine	10
LISAD	
LISA 1. Lühiuurimus III kooliastmes – Sirje Nootre.....	12
LISA 2. Uurimistöö juhendamine põhikoolis – Kadri Sõrmus	14
LISA 3. Projektitöö ja uurimistöö võimalusi kirjandusõpetuses – Ivika Hein.....	20
LISA 4. Uurimistöö spetsiifika ajaloos –Tiiu Ojala	22
LISA 5. Valik ideid õpilaste uurimistöödeks – Anu Toots	31
LISA 6. Uurimistöö põhikoolis – Anu Toots	34
LISA 7. Projektitöö võimalusi eesti keele õppes – Krista Nõmmik, Ülle Salumäe.....	45
LISA 8. Näiteid kooli loovtööde temaatikast – Anne Ermast	51

SAATEKS

2011. a Vabariigi Valitsuse kinnitatud põhikooli riiklikus õppekavas sätestatakse, et kool korraldab põhikool III kooliastmes õpilastele läbivatest teemadest lähtuva või õppeaineid lõimiva loovtöö. Loovtöö liigid võivad olla uurimus, projekt, kunstitöö või muu taoline töö. Loovtööd võib teha õpilane nii individuaalselt kui ka rühmas.

Alates 1. septembrist 2013. a on loovtöö sooritamise põhikooli lõpetamise tingimuseks.

Loovtöö eesmärgiks on pakkuda õpilasele võimetekohast ning huvidest lähtuvat eneseteostuse võimalust ning toetada:

- õpilase tervikliku maailmapildi ja loomingulise algatusvõime ja loova eneseväljendusoskuse kujunemist ning aidata kaasa uute ideede tekkimisele ja teostamisele õppeainete lõimumise ja loovtöö protsessi kaudu;
- õpimotivatsiooni, eneserefleksiooni ja kriitilise mõtlemise kujunemist;
- õpilase kujunemist loovaks ning mitmekülgseks isiksuseks;
- üldpädevuste (iseseisev ja rühmas töötamine, probleemide lahendamine, kriitiline mõtlemine, argumenteerimis-, eneseväljendus- ja esinemisoskus, töö allikate ja andmetega; tegevuse kavandamine ning kavandatu järgimine, tegevuse ja töö analüüsimise oskus, loovtöö vormistamine, IKT vahendite kasutamine jne) kujunemist;
- õpilast tema võimete paremal tundmaõppimisel, mis aitaks teha valikuid järgnevateks õpinguteks.

Käesolev juhendmaterjal tutvustab mitmete koolide näiteid ja soovitusi loovtöö korraldamiseks ja läbiviimiseks.

Loovtöö korraldamise ja läbiviimise põhimõtted esitatakse kooli õppekava üldosas, kus on kirjeldatakse täpsemalt, kuidas toimub:

- loovtöö korraldamine;
- loovtöö teema valimine;
- õpilaste juhendamine;
- loovtöö esitlemine;
- loovtöö hindamine.

Juhendmaterjali koostajad

Ene Kulderknup ja Inge Raudsepp

Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse üldhariduse õppekavade ja eksamite osakonna peaspetsialistid

Soovitusi ja näiteid loovtööde läbiviimiseks põhikooli III kooliastmes

Anne Ermast

Kivimäe Põhikooli muusikaõpetaja

Gled-Airiin Saarso

Keila Kooli direktor

Kristi Teder

Paide Ühisgümnaasiumi käsitööõpetaja

Põhikooli riiklik õppekava sätestab, et kool korraldab põhikool III kooliastmes õpilastele loovtöö. Olenemata sellest, kas põhikooli lõpetajad on eelnevatel aastatel uurimistöid vmt teinud või mitte, peaksid siiski koolid läbi mõtlema, kuidas süsteemselt korraldada loovtööde läbiviimist ning milliseid juhendmaterjale tuleb koostada õpilastele ja õpetajatele.

Mõelda tuleks ka selle peale, kas õpilased on piisavalt ettevalmistatud erinevat liiki loovtööde tegemiseks ning kas õpetajad vajavad õpilaste juhendamiseks eelnevalt täiendkoolitust.

LOOVTÖÖ KORRALDAMINE KOOLIS

- Loovtöö on juhendatud õppeprotsess, mille käigus õpilane rakendab iseseisva töö oskusi ja omandatud teadmisi, arendab loovust ja kinnistab ning täiendab koolis omandatud.
- Kooli juhtkond koostöös õpetajate, infotehnoloogi, raamatukoguhoidjaga koostab loovtööde korraldamise juhendi, mis sisaldab ühtlasi läbiviimise ajakava.
- Direktor kinnitab:
 - loovtööde üldise korralduse koordineerija, kelleks võib olla õppealajuhataja ja klassijuhatajad, kelle ülesandeks on õpilaste loovtöö koostamisprotsessi jälgimine;
 - loovtööde juhendajad, näiteks temaatikaga seotud aineõpetajad, ainete lõimumise puhul õpetajad või vastava kvalifikatsiooniga inimesed väljaspoolt kooli;
 - hindamiskomisjoni(d)
 - loovtöö juhendamise korra, kus märgitakse ka juhendaja ja õpilase miinimumkoormus;
 - erinevate loovtöö liikide koostamise ja töö vormistamise juhendid ning hindamise skaala ja põhimõtted;
 - loovtöö kirjaliku osa ülesehituse ja vormistamise nõuded, seda ka nii kunstiainete ja projektitöö puhul;
 - korra õpilase olümpiaadil osalemise ja loovtöö koostamise võrdsustamise kohta.

Näide loovtöö läbiviimise ajakavast

- *Õppeaasta alguses valitakse loovtöö teemad, mis tulenevad õppeaineid läbivatest või õppekava läbivatest teemadest, mis kinnitatakse näiteks kas õppenõukogus, õppetoolides või aineseksioonides.*
- *Esimese õppeveerandi alguses tutvustatakse õpilastele loovtöö teemasid ja õpilased leiavad endale loovtöö juhendaja.*
- *Loovtööde esitlused on soovitatav kavandada 3. veerandi lõppu. Aeg loovtöö teema valikust kuni esitluseni on erinevate loovtööde liikide puhul erinev.*

LOOVTÖÖ TEEMA VALIMINE

Loovtööde teemad pakub välja kool, täpsema avaliku teeb õpilane(sed).

Õpilane valib loovtöö teema erinevate õppeainete ja valikainete ning loovtöö liikide vahel.

Näide loovtöö teema valimisest

- *Õpilastele tutvustatakse loovtöö teemasid ning erinevaid võimalusi nende käsitlemisel, nõudeid töö koostamisele ning tähtaegu.*
- *Loovtöö täpsema teemavaliku teevad õpilased individuaalselt või rühmas 1. veerandi lõpuks.*
- *Loovtöö esitamise liigi (projekt, õpilasuurimus, muusikateos, näitus vm) otsustab õpilane koos juhendajaga siis, kui on selge, millised õppeained on loovtöö koostamise aluseks ja milliseid vahendeid valitud loovtööks kasutatakse.*

LOOVTÖÖ LIIGID

Läbivatest teemadest lähtuva või õppeaineid lõimivaks loovtööks võib olla uurimus, projekt, kunstitöö või muu taoline töö ning kool koostab eelpool nimetatud tööde koostamise juhendid, mis sisaldavad ka kõigi loovtöö liikide ülesehituse ning vormistamise nõudeid.

Keelte-, loodus-, tehnoloogia- ja sotsiaalainetes ning matemaatikas on loovtöö liikideks üldjuhul kirjalik õpilasuurimus või projektitöö. Õpilane lähtub töö teostamisel valitud teemast ning läbiviimisele ja vormistamisele esitatud nõuetest.

Õpilasuurimus

Uurimistöö on kirjalik tekst, kus õpilane keskendub mingile uurimisprobleemile. Töö kirjutamine annab õpilastele esimese iseseisva uurimustöö kogemuse ning võimaluse tegeleda huvipakkuvate teemade ja probleemidega kas individuaalselt või koostöös

kaasõpilastega. Uurimuse eesmärgiks on saada täpsemat teavet uuritava teema kohta ning leida teema olulistele küsimustele vastuseid. Samuti aitab uurimustöö kaasa oskusele oma mõtteid edasi anda loogiliselt nii kõnes kui kirjas.

Uurimustöö peaks olema valdavalt analüüsiva iseloomuga, olulisel kohal on töö autori järeldused, tõlgendused ja üldistused.

Näide uurimistöö koostamise etappidest

.....

Õpilane:

- 1) valib valdkonna või õppeaine ning esialgse teema;*
- 2) koostab koos juhendajaga töö koostamise ajakava;*
- 3) tutvub juhendaja poolt soovitatud kirjandusega;*
- 4) sõnastab juhendaja abiga probleemi;*
- 5) kogub andmeid;*
- 6) kirjutab vastavalt nõuetele uurimistöö/teksti*
- 7) õpilane esitleb oma tööd hindamiskomisjonile.*

.....

Näide õpilasuurimuse ülesehitusest

.....

Õpilase uurimustöö ülesehitus koosneb järgmistest osadest:

tiitelleht

sisukord

sissejuhatus

töö põhiosa (peatükid ja alapeatükid)

kokkuvõte, sh enesehinnang

kasutatud kirjanduse loetelu

lisad (vajadusel)

Kirjalik loovtöö sisaldab ka õpilase enesehinnangut eesmärkide ja tegevuskava täitmise kohta. Õpilane märgib loovtöö alustamise ja valmimise kuupäeva, koostamisele kulunud aja tundides ning lisab oma allkirja.

.....

Vt LISA 1 Sirje Nootre. Lühiuurimus

Projekt

Projekt on kindla eesmärgi ja ulatusega terviklik töö(ülesanne) vm ettevõtmine.

Projekt pakub hea võimaluse valitud teemadel viia ellu oma ideid üksi või koos kaaslastega. Projekt annab korraldamiskogemust, juhtimis- ja meeskonnatöökogemust, algteadmisi eelarve koostamisest ja veel palju teisi elus toimetulekuks tarvilikke kogemusi.

Projekti võib kaasata ka erinevaid loovtöö liike olenevalt projekti teemast, näiteks lühiuurimust, erinevaid õpilaste esinemisi, esitlusi, näituste korraldamist jm.

Loovtöö kui muusikateos või kunstitöö

Loovtöö muusikateose või kunstitööna kätkeb endas uudseid, innovaatilisi ideid ning on eneseteostusrõõmu pakkuv ja silmaringi avardav. Loovtöö võib olla nii praktiline töö kui ka vaimse idee kandja.

Juhul, kui loovtöös kasutatakse fragmente teiste autorite loomingust, tuleb autorikaitse seadusest lähtudes viidata kasutatud teose autorile.

Loovtöö muusikateosena võib olla õpilase omalooming aga ka muusikateose esitamine. Kunstitöö teostamise tehnikaks võib olla maal, joonistus, graafika, skulptuur, keraamika, videofilm, animatsioon, performance jne.

Kunsti- ja projektitöö puhul koostab õpilane ka kirjaliku osa, mis vormistatakse vastavalt kooli poolt kehtestatud nõuetele.

Näide kunsti- ja projektitöö kirjaliku osa ülesehitusest

.....

Töö ülesehitus on näiteks järgmine:

tiitelleht

sisukord

sissejuhatus

töö käigu kirjeldus

kokkuvõte, sh enesehinnang tööle

kasutatud kirjandus

Kirjalik loovtöö sisaldab ka õpilase enesehinnangut eesmärkide ja tegevuskava täitmise kohta. Õpilane märgib loovtöö alustamise ja valmimise kuupäeva, koostamisele kulunud aja tundides ning lisab oma allkirja.

Näide loovtöö arvutil vormistamise nõuetest

.....

Uurimustöö vormistatakse arvutil lehe ühele küljele, kasutatakse paberi formaati A4. Töö maht on orienteeruvalt 10-14/ 6-10 lehekülge. Kirja tüüp on Times New Roman, tähesuurus 12 punkti, reavahe 1,5. Lehe üla- ja alaservast jäetakse tühjaks 3 cm, lehe paremast servast 2 cm, vasakust servast 4 cm. Tekst paigutatakse leheküljele ühtlaselt, lehekülje parempoolne serv jääb sirge. Kõik leheküljed töös nummerdatakse, number trükitakse ülaservast 1 cm allapoole lehe paremasse nurka. Lehekülgi arvestatakse alates tiitellehest, kuid lehekülje numbrit sellel ei kirjutata.

.....

Loovtöö ja olümpiaadid, konkursid

Loovtöö võiks lugeda sooritatuks, kui õpilane on osalenud ja saavutanud märkimisväärse koha üleriigilisel või rahvusvahelisel aineolümpiaadil, õpilasuurimustööde konkursil (näiteks Archimedese Eesti õpilaste teadustööde riiklik konkurss, GLOBE õpilasuurimustööde konkurss, Tartu keskkonnahariduskeskuse õpilaste keskkonnaalaste uurimustööde konkurss jne).

LOOVTÖÖDE JUHENDAMINE

Loovtöö juhendamise põhimõteteks võiksid olla:

- õpetajate ja õpilaste töökoormus ei tohiks oluliselt suureneda, selleks lepitakse kokku, millal ja mitu korda üldjuhul toimub juhendamine ning kokkulepitud aeg märgitakse tunniplaanis (nagu konsultatsioonid, koorilaul jne). Näiteks võiks juhendamine toimuda üle nädala, kaks korda kuus;
- loovtööde koostamine ja juhendamine on soovitatav korraldada veerandite kaupa;
- ühele juhendajale ei tohi langeda liigsuur koormus, seetõttu võib juhendajal olla maksimaalselt 4 õpilast või 3 rühma;
- loovtöö juhendamine võib toimuda individuaalselt või ka rühmas. Õpetaja kohtub juhendatava(te)ga vähemalt neli korda.
- juhendaja roll on suunav:
 - aitab õpilast teema valikul ja tegevusplaani koostamisel;
 - soovitab vajadusel kirjandust ja annab suuniseid info leidmisel;
 - jälgib töö vastavust sisulistele ja vormistamise nõuetele ning jälgib ajakava täitmist;
 - nõustab õpilast esitluse edukaks läbiviimiseks;
 - täpsustab rühmatöös liikmete tööpanuse ;
 - nõustab õpilast loovtöö esitlemise vormi valikul.
- loovtöö koostamise minimaalne ajaline maht õpilase jaoks võiks olla 15 tundi, mis sisaldab nii juhendamisele kulunud tunde kui ka iseseisvat tööd.

Näide õpilase loovtöö koostamise ajalisest mahust

õpilane	tunde
planeerimine	2
juhendajaga koos	4
tegevus	6
viimistlus	2
ettekanne	1
kokku tunde	15

Juhendaja võiks suunata silmapaistvate loovtööde autoreid osalema olümpiaadidel, konverentsidel, konkurssidel jne.

Vt LISA 2 Kadri Sõrmus. Uurimuse juhendamine

LOOVTÖÖDE ESITLEMINE

Loovtöö esitlemisele pääseb õpilane, kui ta on kokkulepitud ajaks esitanud juhendajale ja hindamiskomisjonile oma uurimis- või praktilise töö (kunsti- või projektitöö, vm) koos kirjaliku osaga.

Loovtöö esitlemise korralduse põhimõtted võiksid olla järgmised:

- loovtöö esitus võib toimuda nii koolis kui kokkuleppel hindamiskomisjoniga väljaspool kooli;
- esitus võib toimuda koolis ka teatud teema või ainenädala raames: näiteks muusika- ja kunstinädalal, loodusainete nädalal, kus muuhulgas saavad õpilased üles astuda nt kontserdil või näitusel vastaval teemal koostatud loovtööga jm;
- mitme autori puhul osalevad loovtöö esitusel kõik rühma liikmed;
- loovtööd esitleb õpilane suulise ettekandena ning aega selleks võiks olla nt 10 minutit.
- ettekanne on õpilasel kirjaliku tekstina ettevalmistatud.
- esitlust on soovitatav näitlikustada kas stendiettekande, multimeedia, audiovisuaalsete jm vahenditega.

Loovtöö esitlemisel õpilane:

- 1) selgitab töö eesmärgi ja põhjendab teema valikut;
- 2) tutvustab kasutatud meeto(dit)deid;
- 3) esitab töö kokkuvõtte: milleni jõuti, kas eesmärk täideti.

Näiteid loovtöö esitlemise vormidest

.....

Posterettekanne

Vormilt on poster suureformaadiline teksti ja piltidega plakat, millel olevat teksti, pildimaterjali, jooniseid, skeeme jm kommenteeritakse esitusel suuliselt. Posterettekande alguses esitatakse eesmärgid, järeldused, tulemused ja lõppsõna.

Poster peab olema visuaalselt atraktiivne. Posterilt edasiantav info peab olema loogiliselt liigendatud, ilma keeruliste graafiliste kujundite ning liigsete detailideta. Pealkirjade ja alapealkirjade kujundamisel peab jälgima, et kiri oleks piisavalt suur ja nähtav, kiirelt loetav ja laused lühidad.

Ettekanne – suuline esitus

Kuulajate huvi suurendamiseks on võimalik tehnilisi vahendeid kasutades ettekannet illustreerida. Üks ettekande võimalikest näitlikustamise vahenditest on PowerPoint.

PowerPoint esitluse koostamisel tuleb kasutada ühte slaidi ühe põhiidee edasiandmiseks, illustratsioonid ja taust peavad olema vastavuses teemaga ning kirja suurust valides tuleb lähtuda auditooriumi kaugusest ekraanist. Esitlusele tuleb kasuks, kui kasutada slaidide vaheldumise efekte või animatsioone mõõdukalt, efektid ei tohiks varjutada uuritava teema esitlust. Ühele slaidile võiks paigutada vaid ühe illustratsiooni. Slaididelt ei tohi puududa ka viited autorlusele kasutatud materjali puhul.

LOOVTÖÖDE HINDAMINE

Hindamise põhimõtted ning kriteeriumid esitatakse kooli loovtööde hindamisjuhendis.

Loovtöö hindamise eesmärgiks on:

- kirjeldada loovtööle seatud eesmärkide täideviimist ning anda seeläbi tagasisidet loovtöö kui terviku kohta;
- kujundada kriitilist suhtumist oma töösse, julgustada õpilast järgmisteks loovtöödeks ning toetada seeläbi isiksuse arengut.

Loovtööle ja selle esitlemisele annab koondhinnangu kolmeliikmeline hindamiskomisjon, kuhu kuulub ka õpilase juhendaja. Rühmatöö puhul antakse hinnang iga liikme tööle, mis kujuneb tööprotsessi jooksul peetud päeviku alusel.

Hinnang antakse:

- **töö sisule:** töö vastavus teemale, seatud eesmärkide saavutamine, meetodite valik ja rakendus; terminite ja keele korrektne kasutamine, töö ülesehitus; kunstitöö ning omaloomingulise muusikateose puhul hinnatakse teose ideed, originaalsust ja selle teostumist, samuti uute seoste loomise oskust; muusikateose esitamise puhul hinnatakse kunstilist teostust.
- **loovtöö protsessile:** õpilase algatusvõimet ja initsiatiivi loovtöö teema valimisel, ajakava järgimine, kokkulepetest kinnipidamine, ideede rohkust, suhtlemisoskust;
- **loovtöö vormistamisele:** teksti, jooniste, graafikute ja tabelite korrektne vormistamine; viitamine.
- **loovtöö esitlemisele:** esitluse ülesehitus, kõne tempo, esitluse näitlikustamine, kontakt kuulajatega.

Kõned ja esitlused

Krista Nõmmik, Ülle Salumäe

Hindamise alused	Suurepärane	Hea	Vajab arendamist
Häälekasutus: tempo (kiire/aeglane); tugevus (kõva/vaikne); tämb;er; artikulatsioon	Rääkijad on meeldiv kuulata, kasutab pause ja rõhke kõne rütmistamiseks. Hääled kõlab loomulikult, väljendus on selge.	Kõne on selge, esitus pisut monotoonne.	Kõne monotoonne, hääliiga vaikne, tempo liiga kiire või liiga aeglane; pikad mõtlemispausid, kasutab verbaalseid täiendeid.
Ülesehitus, argumentatsioon	Kõne/esitluse ülesehitus on korras, st tekst on liigendatud tervik, ülesehitus on loogiline ja sidus.	Ülesehitus on jälgitav, mõtted on esitatud selgelt.	Kõne ülesehitus on ebaloogiline. Mõtted on kohati seotud. Sõnumit on raske mõista.
Mulje: entusiasm, siirus, originaalsus	Kõnelejal on hea kontakt publikuga, esineja usub oma sõnumisse, paneb end kuulama. Esitus on loov ja teemakäsitus isikupärane.	Kõneleja usub oma sõnumisse, on esinemiseks hästi ette valmistunud, püüab luua sidet publikuga.	Kõneleja on ette valmistunud, kuid ei esine enesekindlalt. Peab pigem monoloogi kui dialoogi. Silmside publikuga on kasin.
Näitliku lisamaterjali kasutamine (lisapunktid)	Kasutab esinemise ilmestamiseks erinevaid vahendeid (tabelid, graafikuid). Näitmaterjalide kvaliteet on hea.	Kasutab näitlikku lisamaterjali	Kasutatud lisamaterjal ei toeta sisu, kvaliteet kõiguv.

Lühiuurimus III kooliastmes

Sirje Nootre

1. Olemus ja eesmärk

Lühiuurimust tehes seab õpilane eesmärgi uurida mingit teemat, nähtust, protsessi vm, toetudes allikmaterjalile ning oma kogemusele. Põhikooliõpilasele jõukohased uurimistegevused on näiteks teabe kogumine ja liigitamine, statistiliste andmete esitamine, intervjueerimine, isiklike kogemuste kirjeldamine ja kirjalik esitamine jms.

Uurimus on selgelt ja täpselt sõnastatud kirjalik tekst, kus esitatakse töö eesmärk, põhiseisukohad, uurimistulemused ja lõppseisukohad. Uurimistöö kaudu süstematiseerib, kinnistab ja laiendab õpilane koolis omandatud, arendab iseseisva töö oskusi ja loovust, üldistab töö käigus saadud kogemusi.

Uurimistöö on pikaajaline protsess, mis nõuab põhjalikku ettevalmistust ja täpset kavandamist.

2. Uurimisprotsessi etapid

Teema valik ja ajakava koostamine. Teema valik võiks lähtuda paikkondlikult ja/või õppeprotsessis olulistest teemadest, arvestades õpilase huvisid ja võimeid. Teema tuleks lühidalt ja konkreetselt sõnastada, lai teemavaldkond kitsamalt piiritleda (valida alateema), et töö ei kujuneks õpilasele üle jõu käivaks. Põhikoolis tehtav uurimistöö võib olla kirjeldav uurimus, mitme nähtuse vaheliste seoste uurimine, probleemi põhjuste analüüsimine jms. Oluline on jälgida, et uurimuse asemel ei valmiks pelgalt referaat või materjalimapp, st et kindlasti tuleks sõnastada uurimuse põhiidee (põhiväide) ja jõuda järelduste, üldistusteni. Põhiidee sõnastamisel aitab õpilast nt väide: *Ma tahan oma uurimistööga uurida seda, kas/kuidas/miks ...*

Töö planeerimine. Pärast teema valimist tuleks koostada ajakava. Kui on plaanis uurimise käigus kedagi intervjueerida, tuleb koostada küsitlusleht. Pannakse paika esialgne uurimistöö struktuur.

Teemakohase allikmaterjali kogumine ja bibliograafia koostamine. Õpilane uurib õpetaja juhendamisel teemakohaseid materjale internetist, raamatukogust jm, küsitleb vajadusel teemaga seotud inimesi. Huvipakkuvate materjalide põhjal koostatakse allikmaterjalide nimekiri koos vajalike viidetega (autor, pealkiri, Interneti aadress jm). Kui uurimistöö aluseks on ilukirjandusteos, loeb õpilane teose läbi ja täidab lugedes uurimisteemat silmas pidades erinevaid ülesandeid.

Materjali läbitöötamine, süstematiseerimine, liigendamine. Valitakse teemakohane materjal, mida töös refereeritakse või muul moel kasutatakse, viidates allikale. Korrastatakse vajalik kogutud allikmaterjal: sisestatakse küsitluslehtede sisu ja muud märkmed arvutisse. Sõnastatakse oma seisukohad. Vaadatakse üle uurimuse esialgne struktuur, vajadusel tehakse selles muudatusi.

Illustreerivate materjalide koostamine. Jooniste, skeemide, tabelite, fotode jm illustreeriva materjali koostamine või otsimine.

Uurimuse kirjutamine ja vormistamine. Töö osad: tiitelleht, sisukord, sissejuhatus, uurimuse peateemade ja alateemade põhjal vormistatud tekst, kasutatud kirjandus, lisad. Sissejuhatuses antakse kokkuvõtlik ülevaade teemast ja probleemidest, selgitatakse uurimuse eesmärki, tutvustatakse kasutatud allikmaterjali ja selle kogumist, tutvustatakse töö ülesehitust. Töö sisuosa jaotatakse peatükkideks, vajadusel ka alapeatükkideks. Uurimuse kokkuvõtte peaks kajastama peatükkide järeldusi ja andma vastuse sissejuhatuses püstitatud põhiideele (-väitele). Lisas esitatakse illustreeriv materjal, nt fotod, skeemid, tabelid, tekstikoopiad, fotod jms. Lisadele tuleb tekstis viidata.

Töö viimistlemine. Uurimus tuleb võimalusel vormistada arvutiga. Tähelepanu tuleb pöörata teksti keelele ja stiilile: sõnastus peab olema selge ja korrektne, töös ei tohi olla õigekirjavigu. Uurimistöö vormistatakse A4 formaadis valgel paberil ja köidetuna. Tekst kirjutatakse lehe ühele poolele, soovitatav reavahe on 1,5, kirja suurus 12, pealkirjade suurus 14, kiri Times New Roman või Arial. Töö leheküljed peavad olema nummerdatud. Uurimus võib olla esitatud ka elektrooniliselt, kui nii on varem kokku lepitud.

Uurimistöö kaitsmine. Õpilane esitab lühikese kokkuvõtte oma tööst: tutvustab teemat, töö eesmärki, kasutatud materjale, üldistusi-järeldusi, milleni tööd koostades jõudis, kirjeldab tööprotsessi, räägib, mida ta tööd tehes õppis, vastab küsimustele jms.

3. Uurimistöö hindamine

Hindamise kriteeriumid

1. Põhiidee ja sisu vastavus, põhjalikkus: kas uuritud on sissejuhatuses püstitatud põhiideed, kas faktid on kontrollitud, kas materjali on piisavalt jms.
2. Ülesehituse terviklikkus: kas kõik töö osad on olemas, kas liigendus on piisav ja loogiline jne.
3. Keele korrektsus ja stiili sobivus.
4. Vormistamise korrektsus, sh viitamine.
5. Õpilase aktiivsus uurimisprotsessis.
6. Töö kaitsmine.

Soovituslik kirjandus

Kasik, R. Sissejuhatus tekstiõpetusse. – Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. Uuri ja kirjuta. – Medicina, 2005.

Hage, M. Näpunäiteid algajale uurijale. – Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi aastaraamat nr 1, 1997. Arhiivikool, rahvusarhiivi õppekeskkond

http://www.eha.ee/arhiivikool/index.php?tree_id=91

Uurimistöö juhendamine põhikoolis

Kadri Sõrmus

Õpilasuurimuse kirjutamine seab õpilasele kõrgeid nõudmisi, kuna selle koostamine on põhikoolilapse jaoks keeruline, erinevaid tegevusi ning etappe siduv pikaajaline protsess, mis eeldab püsivust, järjekindlust, arutlemisoskust ja loogilist mõtlemist. Samas annab uurimistöö õpilasele hea võimaluse teda huvitava teemaga sügavuti tegeleda. Uurimistöö kirjutamine on väga arendav ja hõlmab kõikide osaoskuste (lugemine, kuulamine, rääkimine, kirjutamine) funktsionaalset ning kompleksset rakendamist.

Ilma toetava juhendajata ei suuda põhikooliõpilane korrektset ning heatasemelist uurimust koostada. Seega seab õpilasuurimuse juhendamine suured nõudmised ka õpetajale.

1. Ettevalmistus uurimistöö kirjutamiseks

Uurimistöö kirjutamine eeldab, et õppija on eelnevalt harjutanud uurimistöö jaoks olulisi oskusi: teksti/lõigu peamõtte leidmist, refereerimist, tsiteerimist, sidusa teksti kirjutamist jm. Õpilane peaks olema tuttav materjali kogumise võimalustega, oskama süstematiseerida, analüüsida ning teadma neutraalse ja teadusliku stiili tunnuseid. Põhikoolis tuleb kindlasti eraldi tegeleda töö vormistamise ning kujundamisega, harjutada viitamist, sisukorra genereerimist, leheküljenumbrite lisamist, töö joendamist, jooniste ja tabelite tegemist, teksti paigutamist lehele jne. Kui andmete analüüsimiseks kavatsetakse kasutada Excelit vm programmi, peab õpilane eelnevalt selle programmi kasutamise selgeks õppima. Uurimistööks vajalikke oskuste piisav harjutamine on eelduseks, et õpilane suudaks nõuetele vastava töö kirjutamisega hakkama saada.

Ettevalmistusperioodil on soovitatav tutvuda ka teiste sama valdkonna õpilasuurimustega (näiteks Akadeemiakese vahendusel). Heaks eeltööks on mitme erineva uurimistöö osade võrdlev analüüs. Näiteks võib analüüsida erinevate uurimuste sissejuhatusi, kokkuvõtteid, hüpoteesi/uurimisülesande sõnastust, keelekasutust jm.

Uurimistöö ettevalmistus võib toimuda klassis, uurimistööst innustunud õpilaste rühmades või individuaalselt, kuid arvestada tuleb, et uurimistöö jaoks vajalike oskuste iseseisev omandamine ei ole põhikooliõpilasele enamasti jõukohane.

2. Uurimistöö etapid

Teema valimine. Uurimistööd kirjutama asudes tuleb õpilasel ning õpetajal läbi arutada töö teema valik. Uurimistöö teemavaldkonnad ei ole mingil moel piiratud, kuid soovitatav on lähtuda riikliku õppekava läbivatest teemadest. Põhikoolis on kõige olulisem, et valitud teema pakuks õpilasele tõesti huvi. Seega valib õpilane ise juhendaja suunamisel uurimistöö teemavaldkonna ning uurimuse teema.

Teema valimisel on soovitatav arvesse võtta nii uurimuse jaoks vajaliku jõukohase teoreetilise materjali olemasolu kui ka soovitava lähenemisviisi otstarbekust. Et töö ei valguks laiali, tuleb arutleda ka selle üle, mida töö ei käsitle, mis töö mahust välja jääb. See aitab õppijal hiljem teema piirides püsida.

Kava koostamine. Kui huvipakkuv teema on leitud, selle tarvis vajaliku materjali olemasolus veendunud ning materjaliga tutvunud, tuleb koostada uurimuse kava – õpetaja ja õpilase koostöös sõnastatakse töö eesmärk ja hüpotees, lepitakse kokku, missugustest osadest peaks töö koosnema ja kui mahukad need osad peaksid olema, mõtestatakse lahti töö kirjutamise etapid ning kooskõlastatakse nende järjekord. Uurimuse koostajale on toeks, kui lepitakse kokku täpne ajakava ning konsultatsioonide intervallid. Kohane on nädalaplaanide kasutamine. Liiga pikad intervallid kohtumiste vahel vähendavad õpilase innukust ning huvi. Töö õnnestumiseks on õpetajal mõistlik igal kohtumisel koos õpilasega sõnastada väikesemahulised vaheülesanded, et eesmärk ei oleks liiga kaugel ega näiks saavutamatu. Iseseisvaks kava koostamiseks põhikooliealine laps veel valmis ei ole. Juhendava õpetaja roll on väga oluline.

Kirjandusega tutvumine. Varasemate käsitluste lugemine annab töö kirjutamiseks teoreetilise aluse. Samal või lähedasel teemal kirjutatud uurimuste põhjal saab õpilane aimu sellest, missugust materjali on kogutud, missugustest vaatenurkadest on teemat varem analüüsitud ja kuidas uurimisandmeid tõlgendatud.

Õpetaja ülesanne on viidata asjakohastele uurimustele, mis on õpilasele mõistetavad. Kui alustekst on keeruline, tuleb leida aega, et teoreetiline materjal õpilasega koos läbi töötada.

Uurimismeetodi valimine. Õpilasuurimuse õnnestumiseks on kohase meetodi leidmisel suur tähtsus. Meetod peab olema õpilase jaoks arusaadav ja hõlpsasti kasutatav. Õpilasuurimuse meetoditeks on näiteks kirjeldus, võrdlus, analüüs, katse, vaatlus, küsitlus.

Materjali kogumine. Materjali kogumise etapis tuleb otsustada mida ja missugustest allikatest hankida, kuhu ja kuidas kogutud materjal salvestada. Sageli on õpilasuuringute puhul just materjalikogu omapärasus töö trumbiks. Uuritav materjal peab olema fikseeritud täpselt ning korrektselt. Kui andmete salvestamiseks kasutatakse arvutiprogramme, tuleb veenduda nende jõukohasuses ning vajadusel teha koostööd arvutiõpetajaga.

Töö kirjutamine uurimuse ülesehitust järgides. Töö kirjutamisel tuleb järgida keelekasutust ning pöörata tähelepanu töö erinevate osade proportsioonidele ning loogilisele esitusele. Uurimistöö osad on tiitelleht, sisukord, sissejuhatus, põhiosa, kokkuvõte, kasutatud materjalide loetelu ja lisad (vajadusel).

Materjali analüüs. Materjali analüüs peab olema objektiivne ja loogiline. Töö järeldused peavad välja kasvama analüüsitud materjalist. Analüüsimisel tuleb vältida hinnangute andmist ning emotsioone. Andmete esitamisel tuleb olla täpne ja korrektne, jälgida mõistete kasutamist.

Töö lõplik pealkirjastamine. Esialgne pealkiri võib töö valmimise käigus muutuda. Vajadusel tuleb sõnastada pealkiri konkreetsemaks või üldisemaks.

Töö lõplik vormistamine. Töö vormistamine hõlmab nii teksti küljendamist, tabelite ja jooniste kujundamist kui ka leheküljenumbrite lisamist, joondamist, peatükkide nummerdamist, sisukorra loomist, viitamist jm.

Töö lõplik redigeerimine. Töö lõplikul redigeerimisel tuleb erilist tähelepanu pöörata õigekeelsusele, kuid üle tuleb vaadata ka töö osade olemasolu, töö sisu ja vormistus.

KONTROLLKÜSIMUSED UURIMISTÖÖ REDIGEERIMISEL

Keelekasutus

Kas töö keelekasutus on neutraalne?

Kas kirjavead on parandatud?

Töö osad

Kas töö on korrekselt vormistatud tiitelleht?

Kas töö on sissejuhatus ja kokkuvõtte?

Kas tööle on lisatud kirjanduse loetelu?

Kas töö lisad on paigutatud töö lõppu?

Töö sisu

Kas kasutatud mõisted on selgelt välja toodud?

Kas töö meetod on põhjendatud ja seda on töös korrekselt kasutatud?

Kas kogutud materjal on esitatud ülevaatlikult ja selgelt?

Kas kogutud materjali on analüüsitud?

Kas tabeleid ja jooniseid on töös kirjeldatud, lahti seletatud?

Kas autori enda mõtted on eristatud tsitaatidest ja refereeringutest?

Kas töö teooriaosa on seotud uurimusliku osaga?

Kas töö põhiosa on jaotatud peatükkideks?

Kas peatükid on loogilises järjestuses ning üksteisega sisuliselt seotud?

Kas töö sissejuhatuses esile toodud probleemile/hüpoteesile antakse kokkuvõttes vastus?

Töö vormistus

Kas töö leheküljed on nummerdatud? (aga lisa!)

Kas peatükid on nummerdatud?

Ega ükski pealkiri ei ole jäänud lehekülje lõppu?

Kas tekst on liigendatud paraja pikkusega lõikudeks?

Kas tsitaadid ja refereeringud on korrekselt viidatud?

Kas iga tekstisisene viide kajastub ka kirjanduse loetelus? Kas viited on täpsed?

Kas kirjanduse loetelus olevad materjalid on kõik ka tekstisiseste viidetena leitavad?

Kas teksti paigutus arvestab köitmisvaruga?

3. Uurimistöö juhendaja ülesanded ja tagasiside

- Leidke õpilasega kohtumiseks piisavalt aega!
- Lugege õpilase tehtud töö alati enne kohtumist läbi!
- Kirjutage teksti sisse/kõrvale oma märkmeid, arutlege neid õpilasega!
- Ilmutage õpilase valitud teema vastu huvi!

Töö juhendaja ülesanne on aidata piiritleda töö mahtu, aidata õpilast jõukohase lugemismaterjali leidmisel ning loetud materjali tõlgendamisel. Kui uurimistöö sisaldab katseid või eksperimente, siis suunab õpetaja õpilast ka nende läbiviimisel. Samuti nõustab õpetaja küsitluste koostamisel ja käsitluste analüüsimisel, kuid selliselt, et põhitöö jääks siiski õpilase enda teha.

Õpilasuurimuste puhul on sageli probleemiks sobiva lähenemisnurga ja õige uurimismeetodi leidmine ning selle kasutamise oskus, kogutud materjali analüüsimine ja tõlgendamine, oma arvamuse sõnastamine. Õpilasel on kergem end parandada, kui õpetaja on vigadele osutades konkreetne ja annab asjakohast nõu, kuidas edasi tegutseda.

Sagedased kohtumised annavad kindluse, et õpilane liigub töö parandamisel soovitud suunas.

Õpilasuurija peab tajuma, et õpetajal on juhendajana sama eesmärk, et õpetaja ei halvusta teda kui isiksust, vaid kritiseerib tööd selleks, et jõuda ühiselt parema lõpptulemuseni, parandada seda, mis ei ole hästi.

Tagasisidel on õpilase jaoks väga oluline roll – see kas innustab pingutama või võtab soovi edasi tegutseda. Kuna põhikoolis kirjutab õpilane ilmselt ühe oma esimestest uurimistöödest, on eriti oluline, et soov huvipakkuva teemaga tegeleda ei kaoks, et õpilane ei tunneks end saamatu ning läbikukkununa. Ükski töö ei valmi tagasilöökideta ja seetõttu on juhendaja toetus väga oluline.

Tagasiside andmisel tuleb alati esile tuua ka töö tugevused ja positiivsed jooned. Õpilast tuleb kiita alati, kui selleks on põhjust. Kiitus on edasiviivam, kui see on ilmestatud konkreetsete näidetega tööst. Väga üldised hinnangud – „üldiselt täitsa hea” või „eriti midagi head ma siin ei näe” – pole konstruktiivsed ega aita õppijal areneda.

Juhendava õpetaja eesmärk on õpilase arengu suunamine ja toetamine, kuigi soovitud tulemuseni jõudmine võib võtta palju enam aega, kui esialgu kavandati.

4. Uurimistöö hindamine

Uurimistöö hindamine on keeruline. On väga tähtis, et töö loeksid läbi kõik hindamiskomisjoni liikmed, kuna pealiskaudse tutvumise korral on oht, et töö vormistuslik osa saab hindamisel sisuosast suurema tähelepanu. Uurimistööde hindamisel on töö sisul siiski vormist suurem kaal.

Oluline on ka see, et hindajad oleksid kursis või tutvuksid töö aluseks oleva refereeritud materjaliga ning samateemaliste kirjutistega Internetis. Uurimistööde puhul on suur oht, et osa materjali jäetakse viitamata, esitatakse refereeritud ideid oma mõtetena. Selline suhtumine ei ole aktsepteeritav ning on väga tähtis, et nii juhendaja kui ka hindajad oleksid alusmaterjalide kasutamise suhtes rangelt ühesel seisukohal.

Töö kaitsmine on osa uurimistöö protsessist. Kaitsmisel võetakse arvesse esineja väljenduse selgust, soravust, suutlikkust esitada töö eemärk, uurimisülesanne ja tulemused.

Õpilasuurimuse hindamine komisjoni liikmete poolt eeldab kokkulepet hindamise aspektides ja kriteeriumides. Järgnevalt esitatakse üks võimalik skaala uurimistöö hindamiseks. Esitatud on “väga hea” ning “rahuldava” hinde kriteeriumid. Kui töö on mõningaid puudusi, mille tõttu hinnet “väga hea” ei vääri, kuid hinde “rahuldav” kriteeriumitega võrreldes on siiski enam vaeva nähtud, saab töö hinde “hea”. Komplitseeritud teemade puhul võib kirjutaja iga ja kogemust arvesse võttes teha mõõndusi töö teaduslikkuse osas. Esitatud hindamisskaalat võib kasutada õpilane oma töö redigeerimisel.

Hindamise aspektid	Väga hea	Rahuldav
Töö vastavus teemale	Teemapüstitus on huvitav ja uurimisküsimus väga hästi püstitatud. Pealkiri kajastab töö sisu.	Teema on laialivalgus, uurimisküsimus ja uuritav materjal ei ole hästi kooskõlas. Pealkiri ei vasta töö sisule.
Uurimis-	Uuritav materjal on kogutud	Uuritav materjal on kogutud süsteemilt

materjal	süsteematiselt ning korrektset.	või esitatud juhuslikult.
Teema arendus, sisu	Töö annab ülevaate teoreetilisest alusmaterjalist. Töö uurimismeetodit on selgelt kirjeldatud, kasutatud mõisteid on selgitatud, kogutud materjali on süstemaatiliselt analüüsitud.	Teoreetiline ülevaade on antud, kuid see ei ole järjepidev ega mõtestatud. Mõisteid kasutatakse juhuslikult. Kogutud empiirilise materjali analüüs on kesine või puudub.
Uurimuse tulemused	Töö tulemused on olemas, selgelt sõnastatud ning kajastuvad ka töö kokkuvõttes. Töö tulemused on kooskõlas uurimiseesmärgiga.	Töö tulemused on olemas, kuid neid ei ole eile toodud või ei vasta need uurimiseesmärgile.
Töö osad	Töös on olemas kõik osad (tiitelleht, sissejuhatus, sisuosa, kokkuvõte, kasutatud materjalide loetelu, vajadusel ka lisad jm). Töö osad on õiges proportsioonis.	Mõni töö osa on puudu või teiste osade suhtes ebaproportsionaalselt lühike.
Töö ülesehitus ja sidusus	Töö osad on pealkirjastatud ning loogilises järgnevuses. Peatükid moodustavad hästi jälgitava terviku.	Töö ülesehitus ei ole päris loogiline, pealkirjad või alapealkirjad on puudu. Töö põhiosa peatükid ei ole omavahel seotud.
Kasutatud materjalid	Kasutatud on erinevaid materjale. Allikad on usaldusväärsed. Kõikidele kasutatud allikatele on viidatud.	Töö põhineb 1–2 allikal. Tuginetud on arvamusartiklitele, allikad ei ole usaldusväärsed (Vikipeedia vms).
Keelekasutus	Töö keelekasutus on neutraalne või teaduslik. Töös on mõningaid keele- ja stiilivigu, kuid need ei riku üldmuljet.	Töö keelekasutus on kohati arusaamatu, kõnekeelne ja/või kohmakas. Töös on palju kirjavigu.
Viitamine	Kirjandus on korrektset viidatud (läbi töö on kasutusel üks viitamisviis, viitekirjed on nii tsiteeritud/refereeritud materjali järel kui ka kasutatud materjalides). Refereeringud ja tsiteeringud on autori mõtetest eristatavad ning korrektset.	Kasutatud allikatele on viidatud ebajärjekindlalt, kasutatud on enam kui kahte viitamisviisi. Refereeringutena on esitatud mahakirjutusi, tsiteeringud on ebatäpsed või tähistamata. Kasutatakse “kopeeri” ja “kleebi” tehnikat.
Vormistus	Töö vastab vormistusnõuetele (tiitelleht, teksti paigutus lehel, leheküljenumbriid, peatükkide numeratsioon, joonised, tabelid jms).	Töö vormistuses on palju väiksemaid vigu või mõned suured eksimused.
Õpilase huvi ja iseseisvus töö koostamise protsessis	Õpilane on tööprotsessist huvitatud, aktiivne ning püüdlik, peab kinni ajakavast, järgib nõuandeid, on koostöövalmis.	Õpilane vajab pidevat motiveerimist, ei suuda oma vigadest õppida, neid parandada.
Töö kaitsmine komisjoni ees	Uurimuse kaitsja on enesekindel, töö tutvustus on selgelt struktureeritud ja ette kantud.	Töö tutvustaja on ebakindel. Ettekanne ei ole järjekindel, loogiline ega anna edasi uurimistulemusi.

Abistavaid materjale

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. Uuri ja kirjuta. Tallinn: Medicina, 2007.
Ehala, M. Kirjutamise kunst. Tekstiõpetuse õpik. Künnamees, 2000.
Roomets, S. Üliõpilastööd ja nende vormistamine arvutil. Tallinn 2006.
Vija, M., Sõrmus, K., Artma, I. (2008). Uurimistöõ kirjutajale. Tartu: AS Atlex, 2008.

Projektitöö ja uurimistöö võimalusi kirjandusõpetuses

Ivika Hein

Näide projektitööst III kooliastmes

- Projekt on ühekordne, tähtajaline ning kindlaks määratud tulemusega õppeülesanne.
- Rühmade sobivaim suurus on kolm inimest, kuid töötada võib ka kahekaupa.
- Etteantud teemal (nt „Unenägu“, „Õõ“, „Sinine“ vms) tuleb komponeerida erižanrilisi ilukirjanduslikke loovtöid. Žanri võib iga rühm endale ise valida, aga õpetaja peaks jälgima, et ühes žanris liiga palju töid ei tuleks. Kaks-kolm samažanrilist lahendust on isegi hea, sest tekib võrdlusvõimalus ja on võimalik näha, kui erinevalt võivad olla lahendatud sama teemal ja žanris tehtud loovtööd.
- Valminud tööd kantakse klassis ette, kasutades mõju suurendamiseks sobivat heli- või pilditausta.
- Enne loovtöö ettekannet tutvustab keegi varem kokku lepitud rühmaliige valitud žanri tunnuseid.
- Kuidas projektitöö tulemuse esitamine toimub, on rühma liikmete kokkuleppe küsimus. Näiteks sonetti või ballaadi võib ette kanda üks inimene, teine tutvustab žanrit ja kolmas kindlustab heli- või pilditausta. Komöödiat ja tragöödiat on mõistlik ette lugeda ositi.

Projektitöö planeerimise faasis teavitavad kõik rühmad õpetajat oma liikmete vastutusaladest: kes vormistab loovtöö kirjalikult õpetaja jaoks, kes sõnastab ja esitab žanritutvustuse, kes esitab/esitavad loovtöö, kes kujundab heli- või visuaalse tausta. Projekti ajaliselt planeerides tuleks nõuda, et loovtöö laekuks õpetajale kirjalikult vähemalt päev enne klassis ette kandmise tähtaega.

Loovtöö žanriteks võiks pakkuda näiteks järgmisi: sonett, ballaad, muistend, muinasjutt, I vaatus komöödiast, viimane vaatus tragöödiast, novell, õudusjutt, katkend detektiiv- või kriminaalromaanist, ulmejutt, valm jne.

Projektitöö puhul on õpilastel kohustus oma tööprotsessi reflekteerida, soovitavalt kirjalikus vormis. Kindlasti tuleb rühmasiseselt jälgida, et kõik saaksid anda oma panuse.

Uurimistööst III kooliastmel

Uurimistöö on aeganõudev, kuid arendav meetod, mis võimaldab eriti põhjalikku süvenemist valitud teemasse ja arendab oskust aega planeerida, materjali koguda ja süstematiseerida, olulist ebaolulisest eristada, oma tööd optimaalselt üles ehitada ja järeltöid teha.

III kooliastmes teevad kõik õpilased läbivatest teemadest lähtuva või õppeaineid lõimiva loovtöö kas uurimuse, projekti või kunstitööna. Loovtöö tematika valib kool, täpsema teemavaliku teevad õpilased. Kui õpilane soovib teha uurimistööd, tuleb arvestada, et uurimus nõuab palju aega nii juhendavalt õpetajalt kui ka õpilaselt. Uurimuse esitamise tähtaeg tuleb õpilasele varakult teatavaks teha ning aeg-ajalt kontrollida, millises etapis

uurimistöö on, sest õpilastel puudub sageli aja planeerimise oskus. Uurimistöö juhendamise kohta on artikkel käesolevas valdkonnaraamatus (vt link 37).

Uurimistöö valinud õpilane võib teha uurimuse kirjandusest kas mõne läbiva teema kontekstis või seostatuna keele, kunsti või muusikaga. Uurimistöö teema võib valida õpilane ise või soovitada õpetaja. Kirjanduse valdkonnas on III kooliastme õpilastele jõukohased näiteks uurimused, mille sisuks on kahe autori/teose võrdlus või sõnavara/kujundite analüüs.

Kaheaastaste vahedega korraldatakse vabariiklikke kirjandusolümpiaade, milles saavad osaleda õpilased alates 7. klassist ja mille esimene etapp on uurimistöö koostamine. Eelmise kirjandusolümpiaadi teemad on teaduskooli kodulehel nähtavad järgmisel aadressil: <http://www.teaduskool.ut.ee/eki>.

Soovituslik kirjandus

- Hiisjärvi, P. Uurimine kui õppimisviis- – Haridus, 2004, nr 6–7.
Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. Uuri ja kirjuta. Medicina, 2007.
Salumaa, T., Talvik, M. Ajakohastatud õppemeetodid. Merlecons ja Ko OÜ, 2004.
Vija, M., Sõrmus, K., Artma, I. Uurimistöö kirjutajale. Tartu, 2008.

Uurimistöö spetsiifika ajaloo

Tiiu Ojala - Võru Kesklinna Gümnaasiumi ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse õpetaja

Sissejuhatus

Ajaloo mõistmise seisukohalt on tähtis kujundada võimet asetada end kellegi teise olukorda ning vaadelda maailma kellegi teise seisukohast lähtudes. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalooürija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist eri allikates. Uurimistöö kirjutamise eesmärk põhikoolis on äratada huvi ajaloo vastu, lähtudes oma perekonnast ning kodukohast. Soovitatav on igal õpilasel kirjutada juba põhikoolis lihtsamal teemal uurimistöö, sest 2010. aastal vastu võetud gümnaasiumi riikliku õppekava järgi tuleb gümnaasiumi lõpetamiseks teha kõigil õpilastel ühes aines uurimistöö. Uurimistöö kirjutamine võimaldab õpilastes kujundada põhikooli riiklikus õppekavas nõutud oskusi:

1. ajas orienteerumise oskus, oskus analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
2. ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamine;
3. küsimuste esitamine ajaloo kohta ning neile vastamine;
4. funktsionaalne kirjaoskus, kriitiline mõtlemine, arutlusoskus, järelduste tegemine ja seoste loomine ning oma seisukoha kujundamine ja põhjendamine;
5. empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
6. allikaanalüüs ja töö ajalookaardiga, info leidmine erinevatest teabeallikatest, selle kasutamine ja hindamine, suuline ja kirjalik eneseväljendus ning IKT vahendite kasutamine.

Kolmandas kooliastmes tuleb omandada uurimistöö koostamise kogemus. Uurimistöö on referaadist mahukam, toetub mitmele algallikale ja sisaldab autori enda tööd, nt probleemi püstitust ja lahendust, uute andmete lisamist olemasolevatele või teatud nähtuste/andmete analüüsi.

Kodu-uurimistöö temaatika on oma kodukant (nii ajalugu kui ka tänapäev, nii loodus- kui ka inimkeskkond). Põhikoolis kirjutatav uurimus ongi oma olemuselt kodu-uurimistöö.

Teema valik

Teemad võiksid olla järgmised:

Minu klass

Minu kool

Minu ema töökoht

Minu kodu jne

Kodukoha tuntud sportlane (sportlased)

Minu õpetaja

Mõni tuntud ühiskonnategelane

Minu koduküla, tänav
jne

9. klassis õpitakse lähiajalugu ning õpilastel on eelteadmised 20. sajandi Eesti ajaloost. 9. klassi ajaloo uurimistöö võib olla vanema põlvkonna elusolevate esindajate või sugulaste elukäigu uurimine, seoste loomine õpitud lähiajaloo, pereloo ja kodukoha ajaloo vahel.

Näidisteemad:

Minu suguvõsa ajalugu
Minu vanavanemate küüditamine
Vanaisa sõjamälestusi
Minu vanavanemate elust nõukogude korra ajal
Vanaema, ema ja minu kooliaeg
Kolme põlvkonna koolilood
Kolme põlvkonna eluolust
Mõni hobi, mis ühendab suguvõsa
Vanaisa, isa ja minu hobidest
jne

Õpilane saab nendel teemadel kirjutades kasutada koolitundides õpitut.

Hindamine

Projektülesannet ja iseseisvat uurimistööd hinnates tuleb jälgida töö valmimise protsessi (probleemi püstitamine, andmete kogumine, selekteerimine, analüüsimine, töö vormistamine, klassis ettekandmine), mitte ainult lõpptulemust. Selleks oleks soovitatav teha vahehindamisi, mis aitab juhendajal uurimuse kirjutamisest paremat ülevaadet saada.

Juhendamine

Juhendamine on iseseisva töö oskuste õpetamine. Ajalugu uurides hakkab õpilane selle kaudu mõistma, et igal pool on nähtusi, sündmusi ja asju, mida ei ole veel küllalt uuritud, mille kohta saab ja on vaja koguda uusi andmeid, ning on teadmisi, mida tuleb täpsustada. Uurimistöö kirjutamine on üks teedest, mis viib õpilase oskuseni iseseisvalt töötada ning lahendada.

Juhendamine ei tohi kunagi kujuneda õpilase eest töö äratemiseks. Et töö oleks tulemusrikas ja ühtlasi huvitav, tuleb õpilastele anda mõningaid lähtealuseid, näidata kätte tee, kuidas küsimust seada ning kust ja kuidas vajalikke andmeid koguda. Juhendades on esimesed ülesanded seada küsimus, formuleerida teema ja piiritleda see täpselt. Teema piiritlemine on eriti tähtis selleks, et koondada tähelepanu kõige olulisemale. See on aga üks uurimistöö edukuse peamisi tagajaid. Teema valiku ja soovitamise juures tuleb arvestada teema aktuaalsust ning jõukohasust. Jõukohasuse määrab see, kuivõrd kättesaadavad on õpilasele uurimistööks vajalikud andmed. Eelistatavad on teemad, mille kohta saab koguda kohapeal andmeid küsitluste ja vestluste ning dokumentaalsete materjalide väljaselgitamise ja kasutamise teel. Nii kogutakse andmeid, millel on jääv väärtus teaduslikus uurimistöös.

Iga teema võib n-ö laiali valguda. Võtame näiteks kodukoha. Võime uurida selle minevikku, olevikku, majandust ja tootmistegevust, kultuurielu ning haridust, kuid ka detailsemalt, nt arengu üksikuid perioode, selles paiknevat ettevõtet või asutust, kooli jne. Edasi võime uurida veel üksikasjalikumalt ettevõtte mõnda osakonda; kooli õpilasi, õpetajaid, lõpetajaid; sporditööd; kultuurielust üksikute isetegevusringide tegevust või üksikute silmapaistvate kultuuritegelaste elu ja tegevust. Teemade lõpmatuse ja üksteisega seostatuse avamine on üks juhendamise osi. Siit tuleneb

teadmine: mida kitsamalt ja kindlamalt ennast töös piirata, seda kaugemale jõutakse. Just väikeste probleemide uurimisega tehakse alguses suuri asju; hiljem tulevad suuremad teemad, mis väikeste uurimuste tulemused kokku võtavad.

Ajaloo uurimistöö koostamise põhimõtted

Huvitava teema leidmine ja valdkonna piiritlemine

Koos õpilasega tuleb kokku leppida teema, leida probleemid ja töötada välja meetodika. Juhendaja aitab koostada uurimistöö programmi ning arutab õpilasega läbi kalenderplaani, kus on kirjas:

1. materjalide kogumiseks vajalik aeg;
2. andmetöötlus (valik kogutud materjalist);
3. töö kirjutamiseks kuluv aeg;
4. töö vormistamiseks kuluv aeg;
5. paranduste ja täienduste tegemise aeg;
6. töö lõplik vormistamine.

Materjali kogumine

Andmete kogumine uurimuse jaoks. Materjali üleskirjutamine, konspekterimine ja läbitöötamine. Kava (või varasema teema) täpsustamine ning eesmärkide seadmine.

Raamatukogus otsitakse teemakohast kirjandust ja tutvutakse tööks vajalike andmebaasidega, otsitakse Internetist otsitakse teemakohast materjali, vesteldakse uuritava sündmuse kaasaegsetega, kogutakse mälestusi, tehakse küsitlusi jne. Juhendaja suunab õpilast valima teemakohast kirjandust ja allikaid:

1. arhiividokumente;
2. mitmesuguseid publitseeritud allikaid (kirjandus ja perioodika);
3. käsikirju (päevikud, mälestused, kodu-uurimistööd);
4. dokumente, mis on kellegi eravalduses (isiklik arhiiv);
5. päevakajalisi ajaleheartikleid (eeldab tööd raamatukogus);
6. intervjuusid, usutletavate leidmist;
7. küsitlusi, küsitluslehtede koostamist ja kasutamist (mälestused);
8. fotosid ja mitmesuguseid dokumente;
9. kirjavahetust;
10. Internetis esitatud teadusallikaid ja andmebaase;
11. isikulugusid uurides vajaduse korral juhendaja varasemat kontakti uuritavaga (eriti põhikooli õpilase juhendamisel).

Uurimistöö on kirjutatud lugejale, see vahendab teadmisi, mida on töö käigus omandatud ja mida tahetakse nüüd teistele teatavaks teha. lähtuvalt Teemast lähtuvalt sõnastatakse põhiprobleem ning töö eesmärk on leida sellele vastus.

Kogutud andmete töötlus ja rühmitamine

Väljakirjutused süstematiseeritakse autorite järgi või sisust lähtudes.

Uurimistöö tulemuste analüüs ja töö liigendamine

Alguses järjestatakse seisukohased märksõnad, mis lihtsustavad edasist tööd. Tuleb arvestada, et materjali liigendust muudetakse töö vältel sageli mitu korda, et leida parim variant. Arvutiga töötades ei tekita see raskusi. Sisulisel liigendusel on enamasti kolm osa: sissejuhatus (ülevaade probleemidest), uurimus (mitmeosaline) ja kokkuvõte (lõppjärelused), millele lisanduvad kasutatud kirjandus ja lisad. Teksti hea liigendamine on väga tähtis ning sellest oleneb uurimistöö tulemus. Sageli osutubki see tööloik põhikooli õpilasele kõige raskemaks ja väga palju oleneb töö juhendajast.

Teoreetilise materjali ning uurimistöö tulemuste sidumine loogiliseks tervikuks

Teksti sõnastamine. Sissejuhatus ja kokkuvõtte kirjutamine. Keelekasutuse kontroll.

Sissejuhatus sisaldab:

1. teema valiku põhjenduse;
2. töö eesmärgi (hüpoteesi, põhiprobleemi) sõnastamise;
3. ülevaate kasutatud uurimismetoodikast ja meetoditest;
4. ülevaate peamistest allikatest;
5. ülevaate töö alaosadeks jaotamise põhimõtetest;
6. töö valmimisele kaasa aidanud isikute tänamise

Kokkuvõttes:

- 1) on vastus sissejuhatuses esitatud probleemile (hea kokkuvõte võimaldab lugejal põhiteksti vahele jättes aru saada, mida töös on käsitletud);
- 2) esitatakse lühidalt ja süstematiseeritult kõige olulisemad järelused, milleni töö käigus jõuti;
- 3) kirjeldatakse tekkinud ja edaspidist uurimist vajavaid probleeme, kuid uusi andmeid enam ei esitata.

Teksti sõnastamisel peavad formuleeringud olema võimalikult täpsed. Tuleb jälgida lausete loogilist seostamist (kasutada sidesõnu kuna, kuigi, seeläbi jne), kasutada mõõdukalt umbisikulist tegumoodi ning jälgida grammatikat. Ajalooõpetaja peaks tegema koostööd emakeeleõpetajaga. Uurimistöö keele eest võiks õpilane saada hinde ka eesti keeles.

Tsiteerimine

Tsitaatide puhul tuleb esitada täpne sõnastus, markeerida väljavõtted ning viidata. Allikatsitaatidele tuleb lisada oma seisukoht. Käsitluste tsitaatides tuleb esile tuua teiste arvamused (kas samad või erinevad) ning viidata, missuguse allika (kirjandusest jms) mitmendalt leheküljelt tsitaat pärineb.

Kasutatud allikate ja kirjanduse loetelu. Viitamine algallikatele

Suulised allikad on:

1. töö autori/koostaja küsitletud inimeste mälestused;
2. intervjuud;
3. helilindid;
4. elektronpostiga isiklike kontaktide teel saadud läkitused.

Suuliste andmete kogumisel tuleb kindlasti märkida teave isiku kohta, kellelt mälestusi koguti (kui ta on pensionär, siis sünniaasta ja elukoht; kui ametiisik, siis amet), ning üleskirjutamise aeg.

Tihti võivad olulist teavet sisaldada andmed selle kohta, kas küsitletav on vaatlusalustes sündmustes ise osalenud või on ta neist teistelt kuulnud (nn mälestuste mälestused). Oluline on ka intervjuueeritava vahetava isikuga – oli ta viimase sugulane, õpilane, töises alluvusvahetuses vm. Sellest kirjutatakse juba töö sissejuhatuses. Kirjalike allikate alla kuuluvad:

1. dokumendid (arhiivis, eravalduses);
2. publitseeritud allikad (nt Henriku Liivimaa kroonika, Balthasar Russowi „Liivimaa kroonika” jt);
3. käsikirjad (päevikud, käsikirjalised mälestused, kodu-uurimistööd, diplomi- ja magistratööd kõrgkoolides jt);
4. kirjavahetus;
5. perioodikas ilmunud artiklid.

Loetellu lülitatakse ainult selline materjal, mida uurimistöös tegelikult kasutati. Korrektsus eeldab, et tekstis oleks igale näidatud teosele/artiklile/arhivaalile vähemalt korra viidatud. Tavapäraselt ei panda loetellu üldlevinud teatmeteoseid (EE, ENE, ENEke), ehkki vajaduse korral neile töös viidatakse, samuti kooliõpikuid (välja arvatud juhul, kui töös analüüsitakse just eri ajastute õpikute sisu) – nende kasutamist peetakse enesestmõistetavaks.

Kirjed (suulised ja kirjalikud allikad ning kirjandus) reastatakse alfabeetilisel põhimõttel. Kui loetelu on küllalt pikk, võiks kirjed liigitada kolme põhirühma:

1. arhiivimaterjalid;
2. kirjandus ja perioodika;
3. suulised andmed.

Viitamise aluseks on võetud Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamatutes ja Eesti Ajalooarhiivi toimetistes kasutatav viitamissüsteem.

Arhiivi viide:

ERA R-6-1-97, I 35 (ENSV Põllutöö Rahvakomissariaadi põllumajandusosakonna protokoll nõupidamise kohta Üleliidulisest Põllumajandusnäitusest osavõtu kohta 1941. a, 31.10.1940).

Raamat, monograafia:

Toomas Karjahärm, Väino Sirk. Vaim ja võim. Eesti haritlaskond 1917–1940. Tallinn 2001, lk 285–286.

Ajakiri:

Ivar Leimus. Maidla aare. – Teaduste Akadeemia Toimetised. Ühiskonnateadused 1979, nr 1, lk 47.

Ajaleht:

Andrus Nilk. Korvapalliliiga jätkab uue meeskonnaga. – Postimees 1999, 16. juuni.

Käsikiri:

Indrek Paavle. RAKA 1940-1970. Peaseminaritöö. Juhendaja Aadu Must. Tartu 1995, lk 17 (käsikiri TÜ arhiivinduse õppetoolis).

Seaduste kogud:

Riigi Teataja (RT) I 1998, 36/37, 552 (§ 4, p 2)

Internet:

Akadeemiake 2007. Õpilaste ajakiri Akadeemiake.

<http://www.metsaylikool.ee/akadeemiake/viitamine.html> (7.10.2007).

Suuline allikas:

Intervjuu Joosep Tootsiga. (11.10.2006).

Vormistamine

Uurimistöö peab olema ühtne kujundus (ääred, lõigud, leheküljenumbrid, pealkirjad, esiletõstmised). Tööd võib illustreerida piltide ja graafikutega. Samas ei maksa kujundusega eriti palju eksperimenteerida, sest kõige tähtsam on sisu. Paljudel koolidel on oma uurimistööde koostamise juhend, kus on kirjas töö vormistamise nõuded.

Töö esitatakse arvutikirjas (korrektselt vormistatuna ja kaante vahele köidetuna). Tekst kirjutatakse standardse masinakirjalehe (formaad A4; arvutikirjas tähesuurusega 12) ühele küljele. Lehekülje üles ja vasakusse serva jäetakse 3–4 cm, paremale 1–2 cm laiune vaba äär. Töö ette ja taha jäetakse puhas valge leht (nn köiteleht). Töö lehed nummerdatakse. Number märgitakse kas alla või üles keskele (ilma sidekriipsudeta). Lehekülgi arvestatakse tiitellehest, mida ei nummerdata (nagu ka uut peatükki, sissejuhatust, sisukorda vms alustavaid lehekülgi). Pealkirjade järele punkti ei panda.

Lisad

Töö lisad saavad omaette nummerduse, kusjuures numbrid märgitakse üles lehe paremasse nurka: LISA 1, LISA 2, LISA 3 jne. Iga lisa algab uuel leheküljelt. Lisad paigutatakse töö lõppu. Illustreerivat materjali ei ole otstarbekas põhiteksti lükkida, vaid see paigutatakse lisadena töö lõppu (ankeedid, pisi-trükised jm).

Väärtuslikud originaalid (fotod, dokumendid jm) lisatakse koopiatena. Originaale üldjuhul töösse ei liimita – enamik liimisorte kahjustab aja jooksul nii fotot kui ka paberit. Iga fotokoopia peab olema varustatud selgitava tekstiga (mida, keda, mis sündmust see kujutab; võimalikult kõigi fotol olevate isikute nimed), pildistamise aeg (kas või ligikaudselt) ja pildistaja nimi (kui on teada). Mõeldav on kasutada teatud temade puhul kogu fotoalbumit (või albumeid) uurimistöö lisana.

Dokumentide puhul peab silmas pidama, et need oleksid allkirjastatud ja dateeritud.

Dateerimata dokumendil ei ole ajaloolist väärtust.

Mõne kooli tavad näevad ette lisada töö lõppu koostaja foto ja paar teda iseloomustavat lauset. See on tore komme, eriti kui uurimistöö jääb mälestuseks kooli.

Töö esitlus

Soovitav on, et õpilane teeks töö kohta PowerPoint-ettekande ning tutvustaks oma tööd klassikaaslastele klassis või koolikaaslastele ajaloopäeval või kodu-uurimispäeval.

Külasteks on hea kutsuda neid inimesi, kellest uurimus on kirjutatud. Ettekande koostamisele aitab palju kaasa arvutitundides õpitu. Töö ettekandmisega saab õpilane esinemisjulgust ja -kogemust. Kindlasti tuleks anda õpilase tööle hinnang: mis oli hästi, milles esines vajakajäämisi.

Väljund

Võimalusi on palju:

1. töö kirjutamise ajal suhtlemine erinevate inimestega, nt on perekonnaloo kirjutamisel haaratud kogu perekond;
2. osalemine maakonna kodu-uurimiskonverentsil. Parimad pääsevad üleriigilistele kodu-uurimiskonverentsidele;
3. osalemine Eesti Ajalooõpetajate Seltsi poolt Eesti Vabariigi Presidendi auhindadele korraldataval õpilaste ajalooalaste uurimistööde võistlusel, mis toimub igal aastal erineval teemal. Praegu on käimas 12. võistlus. Nüüdseks on Saksamaa Liitvabariigis Hamburgis asuva Körberi Sihtasutuse algatatud õpilaste ajalooalaste uurimistööde konkursid jõudnud 22 Euroopa riiki ning alates maist 2001 koondati need konkursid EUSTORY nime alla. 2009. aastal lõppes EUSTORY leping Körberi Sihtasutusega. 2007. aasta juunis hakati otsima võimalusi, kuidas saada täielikult iseseisvaks organisatsiooniks. 2008. aasta märtsis sõlmiti Brüsselis notariaalne leping mittetulundusliku organisatsiooni EUSTORY AISBL moodustamiseks. Juulis 2008 sõlmiti kõigi EUSTORYga ühinenud organisatsioonidega uued lepingud ning praeguseks on organisatsiooni nimetus EUSTORY AISBL. Üheteistkümnel võistlusel kokku on osalenud 1525 õpilast ning valminud on 1206 uurimistööd. Rahalistele preemiatele tulnud õpilastel on võimalus osaleda rahvusvahelistes noortelaagrites. Kõik võistlusele saadetud õpilasuurimused säilitatakse Eesti Kirjandusmuuseumis ning nendega saab tutvuda ja neid võib kasutada oma uurimistöödes;
4. osalemine õpilaste teadustööde konkurssidel;
5. B. G. Forseliuse Seltsil on parimatele õpilasuurijatele autasuks Suur Kuldtukat;
6. erinevad võimalused oma töö tutvustamiseks (Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Rahva Muuseum, spordimuuseumid, noorgiidid);
7. üleriigilised kodu-uurimiskonverentsid, konkursid ja võistlused.

Õpilastöodes sagedamini esinevatest vigadest

Teema ja pealkiri

1. Pealkiri lubab laiemat käsitlust, kui sisust leida võib.
2. Pealkiri ei hõlma kõiki töös käsitletud teemasid.
3. Pealkiri peaks väljendama sisu ja andma konkreetsemat eelteavet kui lihtsalt „Minu isa”, „Minu vanaema” „Aino Aasa” jne. Isikulugude puhul peab pealkirjas kajastama kõnesoleva isiku tegevusvaldkonda (õpetaja, tuntud sportlane või muusik jne). Kui on tegemist meie hulgast lahkunud inimesega, märgitakse nime järele sulgudesse eluaastad. Kui käsitletakse kooli, küla, seltsi/organisatsiooni vm tegevust, siis peavad pealkirjas kajastuvad piirdaatumid vastama töös käsitletud perioodile.

Sissejuhatus, eesmärgid

1. Tööl puudub konkreetne eesmärk. Väga halb on, kui töö eesmärk selgub alles kokkuvõttest.
2. Uurimistöö eesmärk ei saa olla mingi uurimismeetodi omandamine.

Uurimismetoodika

1. Metoodika ei ole seotud seotud eesmärkidega.
2. Küsitlusmetoodika on kirjeldamata. Kuidas valiti küsitletavad?

Graafikud, joonised, tabelid, lisad

1. Illustratsioonidel, tabelitel ja joonistel puuduvad kommentaarid.
2. Joonis ei ole iseseisvalt loetav.
3. Joonistel puuduvad allkirjad ja viited.
4. Joonis, diagramm jne ei täienda teksti.
5. Graafikud on vähe informatiivsed ja kohati isegi eksitavad.
6. Fotod on töös väga head, kuid on jäänud arusaamatuks, kas need on autori erakogust või mitte.
7. Kõik tabelid täiendavad, mitte ei dubleeri ega varja teksti.

Tulemused, analüüs ja järeldused

1. Andmed esitatakse tekstis ebamugavalt, mis raskendab nende süstematiseerimist (abiks oleksid tabelid).
2. Autorid on küll otsustanud, mida ja kuidas uurida, kuid ei ole selgeks mõelnud, mida selle teadmisega edasi peale hakata; puudub arutelu.
3. Järeldused ei põhine töö tulemustel; väidetakse asju, mida töös ei ole uuritud.
4. Töös on esitatud küsimustik, kuid sellele tuginevat analüüsi ei leidu.

Kokkuvõte

1. Kokkuvõte ei vasta töö alguses esitatud uurimisküsimustele ega eesmärkidele.
2. Kokkuvõttes esineb tekstis varem esitamata andmeid ja viiteid kirjandusele.
3. Pole sobiv kokkuvõttes ise oma tööle kiitvat hinnangut anda.

Kirjanduse loetelu ja viitamine

1. Allikaid on tõenäoliselt kasutatud, kuna sellele vihjab loetelu töö lõpus. Töös jääb vaid arvata, mis on pärit allikatest.
2. Puudub ühtne viitamissüsteem.
3. Faktilise materjali usaldusväärsuse kontrollimise võimalus puudub, sest pole viiteid algallikatele.
4. Töö tegemisel kasutatud kirjandus on põhiliselt veebilehekülgedel olev materjal. Tuleb aga ette olukordi, kus veebilehel olev teave ei ole tõene. Allikatesse tuleb suhtuda kriitiliselt.

Vormistus

Vormiliselt on uurimistöö range žanr: lehekülgede nummerdamine, illustratsioonide süstemaatiline nummerdamine ja allkirjastamine ning täpne viitamine on hädavajalikud.

Paraku tuleb ette ka puudusi:

- 1) on palju õigekirjavigu (puuduvad tähed, ühildumine), läbisegi on kasutatud isikulist ja umbisikulist kõneviisi;
- 2) on kirjutatud liiga napilt. Suure osa lehekülgede mahust moodustab tühi pind. Töö teksti võiks tihendada; töös on liiga palju kordusi;
- 3) väike kiri ja reavahe raskendavad lugemist. Peatükkide pealkirjad tuleks paremini esile tuua;
- 4) töö maht on suur, sest püütakse kaante vahele mahutada kogu materjali, mis töö valmimise jooksul kogutud on. Töös võiks olla rohkem konkreetset ja vähem sõnu.

Kust leida abi- ja lisamaterjali ajaloo uurimistööde kirjutamiseks?

Anu Raudsepp. Ajaloo õpetamise metoodika käsiraamat. Tartu, 2006 – nõuandeid, kuidas töötada tekstidega, piltidega, esemeliste allikatega ja suuliste allikatega
Eesti Rahva Muuseum – hulgaliselt küsitluslehti erinevatel teemadel
Eesti Kirjandusmuuseum – õpilaste ajalooalaste uurimistööde võistlusest osavõtjate tööd, mitmesuguste konkursside materjalid
Maakondade muuseumid – kodukoha ajaloo seonduv
Arhiivid: Riigiarhiiv, regionaalsed arhiivid, koolide arhiivid, asutuste ja ettevõtete arhiivid
Kroonikad – koolide, ettevõtete kroonikad
Koduarhiiv – dokumendid, perekonna fotod jne
Kaasaegsete päevikud
Internet
Koolides olevad uurimistööd
Ajalooteemaline kirjandus
Perioodika – ajalehed, ajakirjad jne

Kasutatud kirjandus

Ene Luka. Soovitusi kodu-uurimistööde koostamiseks ja vormistamiseks. - Õpilaste kodu-uurimistöid 18. Tallinn 1996, lk 74–90.

Anu Raudsepp. Ajaloo õpetamise metoodika käsiraamat. Ajalugu koolitunnis 1. Tartu 2006, lk 70–72.

Soovitusi edukaks osalemiseks konkursil.

<http://www.archimedes.ee/teadpop/index.php?leht=211> (7.11.2010).

Maidu Varik. Uurimistöö on kõige kasulikum praktilise väljundiga õppetöö vorm. Soovitusi uurimistöö koostamiseks. <http://www.eas.edu.ee/juhiseid.html> (7.11.2010).

Välja otsitud andmebaasist

["http://www.oppekava.ee/index.php/Uurimist%C3%B6%C3%B6_spetsiifika_ajaloos"](http://www.oppekava.ee/index.php/Uurimist%C3%B6%C3%B6_spetsiifika_ajaloos)

Valik ideid õpilaste uurimistöödeks

Anu Toots - Tallinna Ülikooli Riigiteaduste Instituudi võrdleva halduspoliitika professor

Uurimistööde rohke juurutamine aineõppesse toob paratamatult kaasa õpetaja koormuse suurenemise. Seepärast tuleb mõelda, kuidas saab töömahtu kontrolli all hoida ilma kvaliteedis järeleandmisi tegemata. Üks võimalus on hoida uurimistööde teemad võimalikult väikesemahulised, et õpilane tuleks toime ning õpetajal oleks aega juhendada. Teemat tuleb piirata nii ajas kui ka ruumis. See tähendab soovitusel uurida pigem oma valda/linna ja maakonda kui kogu Eestit, valida välja kas jooksev hetk või kindel periood, selmet jätta ajapiirid lahtiseks.

Teine ja ilmselt tõhusam võimalus töömahtu kontrolli all hoida on valida uurimisteemad ühest valdkonnast. Äрге laske õpilastel teemasid täiesti vabalt valida, sest see tähendab, et õpetaja peab end kurssi viima kõigi nende teemadega, oskama aidata allikaid leida ja andmeid koguda. Väga suur vastutulek õpilastele teemade valimisel osutab lõppkokkuvõttes karuteene neile endile, sest nad jäävad juhendamisest ilma. Pigem valige üks suurem valdkond, millest sel aastal kõik uurimistööd kirjutatakse.

Õpetaja tööd tõhustab ka see, kui teemasid valitakse ainekava raames. Selles mõttes pole uurimistöö mingi eraldiseisev tegevus, vaid üks viis läbida ainekava. Ühtlasi lahendab uurimisteemade valimine ainekavast küsimuse, kas teema on jõukohane. RÕK on läbinud mitu ekspertiisivooru, sealhulgas on hinnatud selle eakohasust. Eespool tabelites näidetena toodud teemad hõlmavad kõik mingit ainekava teemat. Lähtekohaks teemade ja uurimisprobleemide sõnastamisel sobivad hästi RÕKis määratud õpitulemused. Allpool on toodud kolm näidet, kuidas ainekavas sisalduv aitab formuleerida uurimisteemasid.

Teema õppekavas: Ühiskonna sotsiaalne struktuur

Õpitulemused

Õpilane:

1. teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid *sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus*;
2. märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi;
3. väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust;
4. väärtustab soolist võrdõiguslikkust;
5. mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega ¹.

¹ Põhikooli riiklik õppekava. Vabariigi Valitsuse 28. jaanuari 2010. a määrus nr 14. Aadressil <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13273133>.

Uurimistöö teemasid	Millise õpitulemusega seotud?
Rikkus ja vaesus Eesti ajalehtede kajastuses	1, 3, 4
Rahvused ja usundid minu kodulinnas	1, 2, 5
Eesti tunnetamine vanade ja noorte seas	1, 3

Teema õppekavas: Demokraatia

Õpitulemused

Õpilane:

1. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus*;
2. selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;
3. väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäihte võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi;
4. oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ja selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ja annab neile hinnangu;
5. selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid ².

²Põhikooli riiklik õppekava. Vabariigi Valitsuse 28. jaanuari 2010. a määrus nr 14. Aadressil <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13273133>.

Uurimistöö teemasid	Millise õpitulemusega seotud?
Valimisaktiivsus N maakonnas Riigikogu/volikogu valimistel	2, 3
Kuidas arvestavad volikogu saadikud oma valijaid?	2, 5
Õpilaste võimalused osaleda noortepoliitika kujundamises	1, 2, 3

Teema õppekavas: Kodanikuühiskond

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *kodanikuühiskond, vabaühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus*;
- 2) mõistab kodanikuühiskonna ja vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi; iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel;

- 3) oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsib probleeme ning pakub lahendusi;
 4) algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide seadmisel ning elluviimisel.

Uurimistöö teemasid	Millise õpitulemusega seotud?
Vabaühenduste ja vallavalitsuse koostöö N vallas	1, 2
Vabaühenduste roll kodanike kaasamisel avalikku ellu	1, 2, 3
Kodanikuühiskonna aktivisti portree	1, 2

Lõpetuseks

Teadust võib teha väga erineval tasemel. On niisugust tiptaset, kuhu Eestis ei küündi keegi, ja on ka säärast taset, mis on jõukohane õpilastele. Õpetaja ülesanne ongi leida see tase, mis sobib tema õpilastele või koguni individuaalsele õppurile. Jõukohast taset valides on lähtekohaks uurimisprobleem ja uurimismeetod. Probleem peab olema laste jaoks huvitav ja lahendatav, meetod aga algtasemel, kuid sobiv. Tähelepanu tasub pöörata sellele, et erinevad uurimismeetodid eeldavad erinevaid isiksuseomadusi või vähemalt sobivad ühele karakterile paremini kui teisele. Küsitluse tegemine eeldab ühtesid isiksuseomadusi, intervjuu aga teisi. Näiteks ei pea usutleja ise üldse olema jutukas, vaid hoopis viisakas, empaatiavõimeline ja hea kuulaja. Teine tüüp õpilasi kardab suhtlemist võõrastega ning armastab rohkem omaette vaikselt nokitseda; neile tuleks leida teistsugused meetodid, nagu vaatlus või andmeanalüüs. On väga tähtis, et õpilasele sobiks see meetod, mida ta peab kasutama. Uurimistööde korraldamine annab suurepärase võimaluse arvestada rohkem õpilase individuaalsust ja arendada loovust.

Uurimistöö põhikoolis

Anu Toots - Tallinna Ülikooli Riigiteaduste Instituudi võrdleva halduspoliitika professor

2010. aastal vastu võetud põhikooli riiklikus õppekavas on varasemast suurem rõhk uurival ja avastuslikul õppimisel. Õppekavas on sätestatud, et „põhikooli lõpetaja tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab mõnda neist oma õppetöös“¹. Sellega muutub õpilasteadus senisest väheste entusiastide harrastusest massiliseks tegevuseks. Uus olukord seab ka õpetajale oma ülesandeid ja nõudmisi, üks nendest on teadmine sellest, mida teaduslik uurimine tähendab. Uuriva õppimise ning õpetamise eelduseks on teadmised uurimistöö olemusest, reeglitest ja tööriistadest. Just neid teemasid allpool käsitlengi, arvestades põhikooli spetsiifikat, nagu aja ja raha piiratus ning õpilaste kognitiivse suutlikkuse ja oskuste tase. Täpsemalt tuleb juttu viiest teemast.

1. Mis vahe on teadusel ja argiteadmisel?
2. Kust uurimistööga pihta hakata?
3. Kust saab uurimistööks andmeid ja allikaid?
4. Mis meetodeid millal kasutada?
5. Kuidas aitab RÕK uurimistöid planeerida?

Teaduse ja uurimistöö olemusest

Inimesed tunnetavad maailma kahel viisil: tavamõtlemise ja teadusliku mõtlemise kaudu. Mõlemat on vaja. Teaduse moto „kahtle kõiges“ ei ole alati hea nõuanne argielus. Emotsioonid, harjumused, tavad ning väärtused on inimeste ja ühiskondade elukorralduses tähtsad; nad aitavad meil säästa oma vaimseid ressursse ning samaaegu säilitada ühiskonna toimimisvõimet. Mis abi võiks olla siis teadusest?

Sotsiaalne tegelikkus võib näida keerulise ja seostamata nähtuste puntrana, kus on raske mõista, miks ühed või teised asjad juhtuvad või välja kujunevad. Teaduse ülesanne ongi luua kaoses korda ning toimuvat seletada.

Mitmes mõttes on argimõtlemine ja teaduslik mõtlemine vastandlikud: esimene rõhutab vahetut isiklikku kogemust, teine püüab aga sellest distantseeruda ning leida üldisi seaduspärasusi, mis aitavad seletada olukordi ja nähtusi laiemalt, mitte ainult ühe inimese elukogemuse raamides. Argimõtlemisele on omased valikulised tähelepanekud, olulise ja ebaolulise eraldamatus; teaduse tunnus on just olulise esiletoomine ning ebaolulise kõrvalejätmine. Teadust võib defineerida kui teadmiste organiseeritud kogumit, mille loomine ja millega opereerimine nõuab loogilist järjepidevust ning sobivat tõendusmaterjali.

Teadusliku uurimistöö põhimõtted

Algupärasus

Objektiivsus

Tõendatavus on vahest teaduse kõige tähtsam tunnusjoon. Mitte ühtegi järeldust ei tohi teha ilma tõenditeta. Tavamõistus vaatlleb enamikku asju kui etteantuid, kindlasti tõeseid; teaduslikul vaatel on vastupidine positsioon – midagi ei tohi võtta *a priori*

Kontrollitavus

Täpsus ja lihtsus

Süsteemsus. Teaduse ülesanne ei ole koguda võimalikult palju materjali, vaid teha seda sihikindlalt ning reeglipäraselt. Paraku eksitakse selle nõude vastu üpris sageli ning kogutakse kokku n-ö kõik, mis ette jääb. Tulemus on igav ja raskesti hoomatav tekst, millest lugedes midagi meelde ei jää. Andmete (arvude, tsitaatide) rohkus ei anna iseendast midagi. Andmeid tuleb kasutada oma uurimisprobleemi lahendamiseks, mis tähendab, et valida tuleb ainult need, mis sellele kaasa aitavad, ning heita kõrvale need, mis asjasse ei puutu.

Mõtestamine ja seletamine

Eetilisus ja autorivastutus. Meil räägitakse teaduseetikast häbiväärselt vähe, tavaliselt ainult arstiteaduste kontekstis. Lääne akadeemilises traditsioonis on eetikateemad iga uurimismeetodite algkursuse ja õpiku kohustuslik komponent, seda ka sotsiaalteadustes. Allpool mõned peamised põhimõtted, mida tuleks teadust tehes järgida.

Ole eetiline uuritavate suhtes:

1. saavuta respekt ja vastastikune mõistmine (sh nõusolek osaleda uuringus);
2. säilita uuritavate konfidentsiaalsus (kasuta koode ja pseudonüüme pärisnimede asemel);
3. ole diskreetne sensitiivsetes küsimustes, hoia usaldatud saladusi;
4. ära esita küsimusi, mis panevad vastaja piinlikku olukorda või millele ta ei saagi vastata.

Ole eetiline teiste uurijate ja kaaslaste suhtes:

1. ole kursis senitehtuga, tunnusta teiste (sh koolikaaslaste) saavutatut;
2. viita alati kõigile kasutatud töödele;
3. ära unusta tänamast nõuandjaid ja abilisi;
4. rühmatöö puhul rääkige omavahelised õigused-kohustused selgeks.

Ole aus enese ja teaduse vastu:

1. esita ainult kontrollitud ja kvaliteetseid andmeid;
2. ära ilusta tulemusi sisult ega metodoloogiliselt;
3. ava lugejale oma uurimismetoodika;
4. kui esitad oma seisukohti, kasuta minavormi ning võta autorivastutus;
5. kui midagi ebaõnnestus, siis arutle ausalt, miks see juhtus.

Kuigi eespool kirjutatu võib tunduda tarbetu teoretiseerimisena, on see siiski vajalik, et kanda edasi teadusliku uurimise häid tavasid ning anda praktilisele uurimistegevusele sügavamat tähendust. Edasi läheme aga tõepoolest praktilisemate küsimuste juurde, nagu uurimisprobleemi seadmine ja uurimise kavandamine.

Kuidas uurimistööd alustada?

Uurimistöö alustamiseks on vaja enne teada valdkonda, mida tahetakse uurida. Tuntud Eesti filosoof Lembit Valt on öelnud, et teadus tekib teadmise ja mitteteadmise piirmail. See tähendab, et ainult olemasoleva teadmise baasilt saab seada uurimisprobleemi ja küsimused, millele hakatakse vastuseid otsima. Praktilisest seisukohast tähendab see, et õpilaste uurimistöid ei saa planeerida kohe õppeaasta algusse, eriti ühiskonnaõpetuses, mida pole igas klassis.

Uurimistööks valitud teema on vaja alustuseks baastasemel läbi võtta. Õpilase jaoks annab minimaalse piisava taseme õpiku vastavateemaline peatükk. Kui õpilane on näiteks peatüki kodanikuühiskonnast läbi töötanud, teab ta asjassepuutuvaid põhimõisteid ja kodanikuühiskonna tunnuseid, mis aitavad tal kodanikuühiskonda reaalsest elust üles leida, seda mõõta ning konkreetsete parameetrite abil kirjeldada. Õpetajal on teadmisi natuke rohkem vaja, sest ta peab õpilast juhendama, aitama tal oma uurimistööd kavandada, sh sõnastada realistlikke uurimisküsimusi. Õpetajale ei piisa ainult teoreetilisest teadmisest (definiitsioonist) uurimisobjekti kohta; ta peab teadma ka seda, kuidas avaldub see nähtus Eestis ja kodukohas. Näiteks peaks kodanikuühiskonnaalase uurimuse juhendamiseks teadma õpetaja seda, kuidas ühendusi Eestis rahastatakse, mis liiki ja kui suured ühendused on, millega nad tegelevad, kui palju inimesi on Eestis aktiivselt kodanikuühendustes jmt. Lisaks peaks õpetaja oskama kirjeldada kodanikuühiskonda oma vallas/linnas. Ta teab, kui palju ja mis seltse on vallas, millised on kodanikuühenduste suhted vallavalitsusega, milliseid rahvalikke üritusi kodanikuühendused korraldavad jmt. Muidugi ei pea ma silmas seda, et õpetajal oleks kõik need teadmised n-õ varnast võtta; oluline on hoopis teada, kust asjakohast infot leida, kui seda vaja on. Õpetaja peab oskama erinevaid faktikillukesi üldiste teoreetiliste teadmistega kokku viia. Üks teadustöö jooni ongi suutlikkus laskuda mõistete ja definiitsioonide tasandilt n-õ käegakatsutava reaalsuseni (ja vastupidi). Abstraktsioone ning teooriaid ei saa iseendast uurida (v.a filosoofias), neile on vaja anda praktilised mõõdikud.

Kui eeltöö on tehtud ja baasteadmine teemast olemas (üht-teist on loetud, statistikat on vaadatud), siis saab uurimistöö kavandamisega edasi minna. Üks tähtis, võimalik, et isegi kõige tähtsam etapp uurimistöö õnnestumisel on **uurimisprobleemi seadmine**. Mida tahab uurija oma tööga teada saada? Mis ülesannet lahendada? Siin on kahte liiki raskusi. Esiteks, paljudele õpilastele on raske probleemi sõnastada. Kui neil paluda nimetada ümbritsevast elust mõni probleem, siis on vastus tihti ühesõnaline (nt vaesus, õpetajad). Õpetajad ei ole probleem, järelikult on vaja täpsustada ja seletada, mis muret teeb. Näiteks on õpetajate koormus liiga suur, mistõttu nad on väsinud ja õpetamise kvaliteet langeb, tunnid on üksluised, õpilased ei mõista, mis nõudmisi neile esitatakse.

Teine metodoloogiline raskus seisneb selles, et tihti ei eristata uurimisprobleemi ja sotsiaalset probleemi. Sotsiaalsed probleemid on need, mis ühiskonnas alati eksisteerivad. Ükskõik kui palju valitsused ponnistavad või teadlased uurivad, jäävad need ikkagi alles, kuigi võivad leeveneda või teravneda. Ka väga suur teadlane ei suuda sotsiaalset probleemi otseselt lahendada; ta võib seda seletada ja aidata mõista ning niimoodi mõjutada kaudselt selle lahendamist. Just seetõttu, et sotsiaalset probleemi pole võimalik uurimistööga lahendada, ei sobi see tööülesandeks. Jääks ju ülesanne lahendamata ning uurimistöö tuleks kuulutada ebaõnnestunuks. Et nii ei juhtuks, ongi vaja sõnastada uurimisprobleem, millele saab töös vastuse leida. Näiteks kui kodanike poliitiline apaatus on sotsiaalne probleem, siis võiks uurimisprobleemiks seada küsimuse, kas kodanikuühendused aitavad

kaasa kodanike poliitilisele mobiliseerimisele. Sotsioloogiliste küsitluste andmeid ja kodanikuühiskonna statistikat analüüsides võib saada sellele küsimusele vastuse. Kuigi uurimisprobleemi sõnastamine ja kirjapanek nõuavad tõsist vaimset pingutust, soovitan seda õpilastelt järjekindlalt nõuda. See annab järgnevale uurimistööle kindla sihi, väldib laialivalgumist ja udutamist. Töö mõtestatuse ning sihipärasuse huvides on mõistlik mitte piirduda ainult probleemi määratlemisega, vaid koostada põhjalik **uurimiskava**, mis paneb paika:

1. uurimistöö teema (esialgse pealkirja);
2. uurimisprobleemi, mida asutakse lahendama;
3. uurimisküsimused, millele otsitakse vastust;
4. meetodid, mille abil uurimisküsimusi lahendatakse;
5. olemasolevate ja vajaminevate ressursside kirjelduse.

Uurimisprobleem ja uurimisküsimused peavad olema omavahel tihedalt seotud, täpsemalt – küsimused tulenevad probleemi asetusest. Kasutame eespool mainitud kodanikuühiskonna teemat, et illustreerida probleemi ja uurimisküsimuste vahekorda.

Sotsiaalne probleem: kodanike poliitiline passiivsus, apaatia

Uurimisprobleem: Paradiisiaia vallas on mitu kodanikuühendust. Kas need aitavad kaasa kodanike poliitilisele aktiivsusele?

Uurimisküsimused

1. Kui palju on vallas registreeritud ja reaalselt tegutsevaid vabäühendusi?
2. Kui suur ja milliste parameetritega on nende liikmeskond? Kas liikmeskond on viimastel aastatel muutunud? Kui jah, siis milles need muutused seisnevad?
3. Mis üritusi korraldavad vabäühendused? Kas need on mõeldud oma liikmetele või avalikkusele?

Uurimisküsimusi ei tohiks olla liiga palju, soovitatavalt mitte üle kahe-kolme. Olulisimad kriteeriumid küsimusi koostades on nende temakohasus ja omavaheline seotus. Iga küsimuse puhul tuleb kontrollida, kas see aitab mõtestada uurimisprobleemi, avab selle mingit tahku. Alustada on mõistlik lihtsamatest küsimustest, mis aitavad kirjeldada olukorda. Seletavad ja mõju uurivad küsimused saab esitada alles siis, kui uuritava nähtuse põhiparameetrid on kindlaks tehtud. Äärmusliku näitena vales uurimistaktikast võib tuua juhtumi, kus tahetakse uurida kohaliku kodanikuühiskonna mõju keskkonnateadliku tarbimise levikule, ent selgub, et selles külas pole ühtki vabäühendust. Teiseks kriteeriumiks, mis määrab küsimuste arvu ja sisu, on uurimistöö maht ning ressursside olemasolu. Ressursid on nagu ikka piiratud, seepärast on vaja enne töö kallale asumist läbi kaaluda:

1. kui palju *aega* on võimalik uurimiseks ja kirjutamiseks kasutada?
2. kas uurimistööga seonduvad *rahalistes kulud*? Kui jah, siis kust need saadakse?
3. kas õpilased valdavad *vajalikke teadmisi ja uurimistehnikaid*?
4. kas *sobivaid andmeid* saab kätte?
5. kas *teemakohast kirjandust* saab kätte?

Noored uurijad kipuvad oma kompetentsust ja uurimistöö tegemiseks vajaminevat aega üle hindama. Eriti ajamahukad on need tööd, kus on kavas koguda andmeid kas küsitluse, intervjuude või vaatlusega. Tihti ei arvestata, et täidetud küsimustikest tuleb vastused sisestada andmebaasi ja siis analüüsida, salvestatud audiointervjuud tuleb ära kirjutada ning samuti analüüsida. Isegi umbes viie poole tunnise usutluse kirjutamiseks kulub ligi

kakskümmend tundi; kirjutatust mõtestatud ja üldistatud sõnumi koostamine võtab vähemalt niisama palju aega. Arvestada tuleb sedagi, et kui intervjuueeritavateks on ametnikud, juhid või muidu hõivatud inimesed, võib usutluseks sobiva aja leidmine olla keeruline, mis pikendab kogu töö koostamiseks kuluvat aega. Aja planeerimine on õpilasteaduses kindlasti see etapp, kus õpetajad peaksid suunama ja õhutama lapsi paigutama uurimistööks vajaminevat aega nende tegelikesse nädalakavadesse. Kui selgub, et lähema nelja nädala jooksul oleks õpilasel vaba aega iga nädal ainult 5 tundi (puhkepäevad jätke puhkamiseks!), siis tuleb kas töö ambitsioonikust vähendada (nt mõni uurimisküsimus välja jätta, jagada need õpilasarühma vahel laiali) või pikendada uurimistööks ette nähtud aega. Ajanappus on väga ohtlik, see toob suure tõenäosusega kaasa töö viletsa kvaliteedi ja kõigi osaliste rahulolematuse. Õpetaja abi on vaja ka õpilaste individuaalsete teadmiste ja oskuste adekvaatsel hindamisel ning nende sobitamisel planeeritava uurimistööga. Õpilane, kes ei tule toime tabelarvutusega, ei saa teha küsitlust; see, kes ei oska vene keelt, ei saa uurida vene ajakirjandust.

Kust saab uurimistööks materjali?

Kui uurimisprobleem ja -küsimused on otsustatud, tuleb mõelda sellele, mis materjalist neile vastuseid otsida. Ilma andmeteta ei ole uurimistööd, sest andmed on tõenduse alus. Andmed ja tõendus ongi see, mis eristab uurimistööd referaadist ja esseest. Ka referaadi kirjutamine on vajalik oskus, mida ei maksa alahinnata ega unarusse jätta. Refereerimine tähendab 3–5 teksti mõtestatud konspekterimist, kuid see ei nõua uute andmete või isikliku vaatenurga esitamist; tähtis on loetu sisukas ning süsteemne edasiandmine. Uurimistöö tunnused on seevastu just originaalsus, uudne käsitlus ja uue teadmise loomine, mida ilma andmeteta teha ei saa.

Andmetega seoses kerkib hulk probleeme. Kust andmeid saab? Mis nendeks üldse olla võib? Kuidas hinnata andmete kvaliteeti? Püüan nendele küsimustele vastata. *Andmeid võib olla mitut liiki* – arvandmed, tekstilised dokumendid, pildid, audio- ja videomaterjalid. Ühes töös võib kasutada üksnes ühte liiki andmeid, nt ainult arvandmeid või ainult vallavolikogu istungite protokolle. Samas võib neid kombineerida, nt lõimida ühte töösse valla/linna sotsiaalmajanduslikku statistikat ning valla/linna eelarve menetlemist käsitlevaid volikogu protokolle. Teise näitena sama teema kohta võib volikogu eelarvemenetlemise dokumente täiendada elanike tänavaküsitlusega eelarve prioriteetide kohta. Niisugused kombineeritud andmestikega tööd on huvitavamad, ent nõuavad põhjalikumat planeerimist.

Andmete saamiseks on kaks põhiviisi: kas koguda andmed ise või kasutada juba olemasolevaid andmebaase. Mõlemal on oma plussid ja miinused. Ise saab koguda täpselt niisuguseid andmed, mida uurimisküsimuste lahendamiseks vaja on; samas tähendab see lisatööd ning algaja uurija puhul võib juhtuda, et kogutud andmed pole kvaliteetsed. Kellegi teise kogutud andmete puhul (sotsioloogiliste küsitluste raportid, riiklik statistika) on olukord enam-vähem vastupidine – aega ja raha saab säästa, ent olemasolevates andmestikes ei pruugi sisalduda seda, mis töö küsimustele vastamiseks vaja on. Viimast muret saab vältida, kui juba töö planeerimise faasis kontrollida, mis andmeid saada on, ning sellest lähtudes korrigeerida oma uurimiskava. Rõhutan, et see kontroll peab olema väga konkreetne. Ärge piirduge õpilase üldise vastusega, et andmeid saab Eesti Statistikaameti kodulehelt. Seal võib sobilikku statistikat olla, aga võib ka mitte olla.

Andmete kvaliteedi hindamisel on sotsioloogias olulise tähtsusega küsimus valimist ehk sellest, keda ja kui palju inimesi uuriti (küsitleti või intervjueriti). Nii mõnigi kord arvatakse, et usaldusväärsete tulemuste saamiseks tuleb küsitleda võimalikult suurt hulka inimesi. See seisukoht on väär. Valimi suurus võib olla väga erinev ning tähtsam kui küsitlute arv on see, kuidas uuritavad välja valiti (ehk valimisse sattusid). Ka siis, kui tegu on juhuvalimiga, ei võeta inimesi suvaliselt, vaid kindlate reeglite alusel.

Suurte uuringute puhul räägitakse tavaliselt esinduslikust valimist, mis tähendab, et valim peegeldab rahvastiku parameetreid. Näiteks peegeldavad IEA kodanikuhariduse uuringus osalenud 2743 õpilast kogu Eesti 8. klasside õpilaste (keda on umbes 15 000) parameetreid. IEA uuringus oli samas proportsioonis linna- ja maakoole, eesti- ja venekeelseid õpilasi, poisse ja tüdrukuid, nagu on kogu selle kategooria (st üldhariduskoolide 8. klasside) õpilaskonnas. Järelikult on valim justkui tegelikkuse vähendatud koopia. Nende proportsioonide säilitamine annab uurijatele kindlustunde oma uuringu tulemusi üldistada. Näiteks võib IEA kodanikuhariduse uuringu põhjal öelda, et 54% Eesti 8. klasside õpilasi usaldab meediaväljaandeid. Pole mõtet küsitleda kõiki 15 000 õpilast, sest tulemused ei erineks sellest, mida saime 2743 õpilase küsitlemisel.

Samamoodi pole mõtet küsitleda kogu Eesti elanikkonda selleks, et selgitada välja rahva erakondlikke eelistusi. Kui me küsitleks 500 inimese asemel 500 000 inimest, kulutaksime väga palju raha, aga tulemus oleks ikka sama. Kui me küsiksime aga erakondlikke eelistusi ainult Lasnamäel elavatelt inimestelt (keda on kokku umbes 100 000), võiksime saada hoopis erinevad tulemused, sest Lasnamäe elanikkond pole proportsionaalselt vähendatud koopia Eesti rahvastikust. Niisiis on tähtis see, kuidas inimesi valimisse võtta, mitte see, kui palju neid on.

Õpilasteaduses muutub esindusliku valimi võtmine keeruliseks, sest kuidas kõiki proportsioone arvestada. Sellest olukorrast on kaks väljapääsu. Üks võimalus on võtta uuritavaks rahvastikuks oma kooli rahvas. Kool on juba struktureeritud (klassideks, õpetajad ka ainete lõikes), mis teeb proportsioonide arvestamise valimis lihtsamaks. Näiteks saab otsustada, et igast klassist küsitleme 5 poissi ja 5 tüdrukut, kelle valime välja loteriimeetodil (st juhuslikult). Teine võimalus on loobuda esinduslikkuse taotlemisest ning jagada küsimustikud ainult nendele lastele, kes on avaldanud soovi kaasa lüüa. See on uurijale mugavam viis, mistõttu niisugust valikut nimetatakse ka mugavusvalimiks. Tõenäoselt soovivad küsimustikku täita aktiivsemad lapsed, usinamad õppijad, võib-olla pigem tüdrukud kui poisid; ühesõnaga – see vastajate kogum pole vähendatud peegelpilt kogu kooli õpilaskonnast. Ka niisugust uuringut võib teha, eriti õpilasteaduses. Tähtis on aga see, kuidas uurimistöö tulemusi sõnastatakse. Viimasel juhul ei saa me üldistada vastuseid kogu kooli õpilaste kohta, veelgi enam – õpilaste kohta tervikuna. Allpool on kolm näidet selle kohta, kuidas tulemusi korrektselt sõnastada, arvestades valimi iseloomu.

A. *Esinduslik valim Tamme põhikooli õpilastest*. Tulemuse sõnastus: 48% Tamme põhikooli õpilastest arvab, et õpilasomavalitsus kaitseb nende huve.

B. *Mugavusvalim Tamme põhikooli õpilastest*. Tulemuse sõnastus: 60% **küsitletud** Tamme põhikooli õpilastest arvab, et õpilasomavalitsus kaitseb nende huve.

C. *Esinduslik valim Eesti põhikooli õpilastest*. Tulemuse sõnastus: 41% Eesti põhikooli õpilastest arvab, et õpilasomavalitsus kaitseb nende huve. ²

Niisiis on tähtis olla tulemusi esitades korrektne ning märkida, millise rahvastikukategooria kohta avaldatud arvud käivad. Suuri üldistusi saab teha üksnes suurte andmehulkade (sadade küsitlute) puhul. Intervjuude vastuseid tavaliselt ei üldistata, vaid neid kasutatakse näitlikustavate tsitaatidena.

Peale andmete kuulub uurimistöö juurde veel teinegi oluline liik materjali – **teiste autorite avaldatud tööd**. Teaduses nimetatakse teiste avaldatud ja töös kasutatud kirjandust **allikateks**, seega on siin terminoloogia natuke erinev kui ajaloos. Ühes heas õpilasuurimuses on kindlasti üle kolme allika, soovitatavalt viis kuni kümme. Tähtsam kui viidatud allikate arv on aga nende asjakohasus ning usaldusväarsus, teisiti öeldes – kvaliteet. Allikate usaldusväarsust kindlaks tehes soovitan pöörata tähelepanu kolmele aspektile:

1. *kas kirjutise autor on teada?* Mida me sellest autorist teame? Kas ta on poliitik, lihtsalt aktiivne kodanik või tunnustatud teadlane? See teadmine aitab meil mõista tema seisukohti ning väldib kallutatud info esitamist objektiivse tõena. Veebist leiduvaid töid, mille autorit pole võimalik tuvastada, ei maksa uurimistöös kasutada;
2. *kas väljaande kirjastaja on teada?* Isegi Eesti oludes pean seda oluliseks. Meil on vaba ühiskond ning igaüks saab oma raha eest üllitada, mida hing ihkab. Seetõttu võib trükiste sisuline kvaliteet kõvasti kõikuda. Kui raamatu või kogumiku on välja andnud soliidne kirjastus (nt Tartu Ülikooli Kirjastus, Eesti Entsüklopeedia Kirjastus, Koolibri), võib seda julgelt kasutada, sest neil on välja kujunenud oma käsikirjade retsenseerimise kord. Ka veebilehtede puhul on kirjastaja ehk lehekülje pidaja tuvastamine oluline. Juhul kui on võimatu aru saada, kellele see kuulub ja kui vana on sellel olev teave, ei tohi seda materjali uurimistöös kasutada;
3. *kas tekst loodi kindlaks otstarbeks ja kui, siis milliseks?* Kogu trükiste ja veebilehtede hulgast moodustavad suure osa propagandistlikud, mis pole sisult neutraalsed. Nende ülesanne on olukorda ilustada. Parteilise propaganda kõrval (nt valimisreklaam, parteide ajalehed) on tänapäeval palju erinevate surverühmade materjale ning investoritele ja turistidele mõeldud riiklikku reklaammaterjali, kus esitatakse asju kallutatult. Näiteks jätvavad Eesti Ettevõtluse Arendamise SA poolt välisinvestoritele koostatud brošüürid Eestist hoopis ilusama mulje kui inimarengu aruanded. Ka propagandistlikke materjale tohib uurimistöös kasutada, kuid nende kallutatust tuleb arvestada ja sellest ka lugejat informeerida. Propagandamaterjalid sobivad hästi suverühma, partei või poliitiku seisukohti illustreerima; kui eesmärk on kajastada teemat objektiivselt, tuleks kasutatavaid allikaid mitmekesistada.

Tänapäeval on internetist saanud vaat et peamine teabe hoiukoht, mille eelised klassikalise raamatukogu ees on kerge ligipääs ja infootsingu hõlpsus tänu võimsatele otsingumootoritele (nn guugeldamine). Kahjuks lisandub materjali kättesaadavuse lihtsusele ka pahupool – isegi üliõpilased püüavad järjest rohkem oma uurimistöid teha kahtlase väärtusega veebimaterjalide põhjal. Et seda piirata, oleks hea, kui juba n-õ maast madalast selgeks teha, milliste allikate kasutamine uurimistöös pole hea toon. Ma ei soovita lubada Wikipedia, üliõpilastööde ja loengumaterjalide kasutamist. Isegi tuntud õppejõudude üksikute loengute tekstid või slaidid pole piisavalt head, sest tegemist on töömaterjalidega, mis ei pruugi olla lõpuni viimistletud. Üliõpilastöödest, sh magistr töödest, on mõistlik võtta ainult neid, mis on ülikoolide raamatukogude või instituutide lehel, sest sinna pannakse ainult positiivsele hindele kaitstud tööd. Näiteks on Tallinna Ülikooli Akadeemilisel Raamatukogul deponatoorium e-Ait, kust võib leida kaitstud magistri- ja doktoritöid.

Sobiva uurimismeetodi valimine

Kvantitatiivne meetod sobib hästi nende teemade puhul, kus eesmärk on üldistada olukordi, hoiakuid või käitumismustreid. Allolevas tabelis on toodud mõni näidis.

Teema	Andmed ja meetod
1. Kalioru kooli õpilaste suhtumine õpilasomavalitsusesse	Õpilaste tehtud küsitlus
2. Võrumaalaste valimisaktiivsus Eesti taasiseseisvuse perioodil	Vabariigi valimiskomisjoni statistika
3. Hariduse, kultuuri ning spordi rahastamine Mäksa ja Kopa vallas	Valdade eelarved uuritavaal perioodil

Näidisteemadest esimene ja kolmas kirjutavad põhilise analüüsitehnikana ette andmete rühmitamise, mida saab esitada nii tabeli kui ka tulpdiagrammina. See on lihtne ja tõhus viis näidata erinevusi rühmade (nt poiste ja tüdrukute, Mäksa ja Kopa valla, hariduse, spordi ja kultuuri kuluartiklite) vahel. Mõistlik võib olla kasutada sektordiagrammi, mis võimaldab illustreerida kategooriate osakaalu tervikus (nt õpilasesinduse valimistel osalenud õpilaste osa kogu õpilaskonnast).

Teine teema uurib ühe nähtuse – valimisaktiivsuse – arengut 20 aasta jooksul, mille illustreerimiseks sobib kasutada joondiagrammi. Et võrrelda erinevate valimisliikide (volikogude, Riigikogu, Europarlamendi) valimistel osalemist, on mõistlikum võtta tulpdiagramm.

Kvalitatiivne meetod tuleks valida siis, kui tahetakse keskenduda ühe objekti süvaanalüüsile. Tulemus on n-ö oma lugu, mis on näidiseks või üksikuks juhtumiks mingist laiemast protsessist.

Teema	Andmed ja meetod
Põllumajandusliku tootmise taassünd Järvamaal 21. sajandil	Intervjuud 3–5 talunikuga
Kui demokraatlikud on korteriühistud?	Vaatlused ja dokumendid KÜdest, kuhu kuuluvad laste vanemad
Rikkus ja vaesus Eesti ajalehtede kajastuses	Umbes ühe kuu ühe päevalehe numbrid; pealkirjade, fotode ja sisu analüüs

Valik ideid õpilaste uurimistöödeks 9. klassi RÕK 2010 ühiskonnaõpetuse ainekavast lähtudes

Uurimistööde rohke juurutamine aineõppesse toob paratamatult kaasa õpetaja koormuse suurenemise. Seepärast tuleb mõelda, kuidas saab töömahtu kontrolli all hoida ilma kvaliteedis järeleandmisi tegemata. Üks võimalus on hoida uurimistööde teemad võimalikult väikesemahulised, et õpilane tuleks toime ning õpetajal oleks aega juhendada. Teemat tuleb piirata nii ajas kui ka ruumis. See tähendab soovist uurida pigem oma valda/linna ja maakonda kui kogu Eestit, valida välja kas jooksev hetk või kindel periood, selmet jätta ajapiirid lahtiseks. Teine ja ilmselt tõhusam võimalus töömahtu kontrolli all hoida on valida uurimisteemad ühest valdkonnast. Äрге laske õpilastel teemasid täiesti

vabalt valida, sest see tähendab, et õpetaja peab end kurssi viima kõigi nende teemadega, oskama aidata allikaid leida ja andmeid koguda. Väga suur vastutulek õpilastele teemade valimisel osutab lõppkokkuvõttes karuteene neile endile, sest nad jäävad juhendamisest ilma. Pigem valige üks suurem valdkond, millest sel aastal kõik uurimistööd kirjutatakse. Õpetaja tööd tõhustab ka see, kui teemasid valitakse ainekava raames. Selles mõttes pole uurimistöö mingi eraldiseisev tegevus, vaid üks viis läbida ainekava. Ühtlasi lahendab uurimisteemade valimine ainekavast küsimuse, kas teema on jõukohane. RÕK on läbinud mitu ekspertiisivooru, sealhulgas on hinnatud selle eakohasust. Eespool tabelites näidetena toodud teemad hõlmavad kõik mingit ainekava teemat. Lähtekohaks teemade ja uurimisprobleemide sõnastamisel sobivad hästi RÕKis määratud õpitulemused. Allpool on toodud kolm näidet, kuidas ainekavas sisalduv aitab formuleerida uurimisteemasid.

Teema õppekavas: Ühiskonna sotsiaalne struktuur

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid *sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus*;
- 2) märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi;
- 3) väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust;
- 4) väärtustab soolist võrdõiguslikkust;
- 5) mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.³

Uurimistöö teemasid	Millise õpitulemusega seotud?
Rikkus ja vaesus Eesti ajalehtede kajastuses	1, 3, 4
Rahvused ja usundid minu kodulinnas	1, 2, 5
Eesti tunnetamine vanade ja noorte seas	1, 3

Teema õppekavas: Demokraatia

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus*;
- 2) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;
- 3) väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäihe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi;
- 4) oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ja selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ja annab neile hinnangu;
- 5) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid.⁴

Uurimistöö teemasid	Millise õpitulemusega seotud?
Valimisaktiivsus N maakonnas Riigikogu/volikogu valimistel	2, 3
Kuidas arvestavad volikogu saadikud oma valijaid?	2, 5
Õpilaste võimalused osaleda noortepoliitika kujundamises	1, 2, 3

Teema õppekavas: Kodanikuühiskond

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *kodanikuühiskond*, *vabaihendus*, *kodanikuosalus*, *kodanikualgatus*;
- 2) mõistab kodanikuühiskonna ja vabaihenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärke; iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel;
- 3) oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsib probleeme ning pakub lahendusi;
- 4) algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide seadmisel ning elluviimisel.

Uurimistöö teemasid	Millise õpitulemusega seotud?
Vabaihenduste ja vallavalitsuse koostöö N vallas	1, 2
Vabaihenduste roll kodanike kaasamisel avalikku ellu	1, 2, 3
Kodanikuühiskonna aktivisti portree	1, 2

Lõpetuseks

Teadust võib teha väga erineval tasemel. On niisugust tiptaset, kuhu Eestis ei küündi keegi, ja on ka säärast taset, mis on jõukohane õpilastele. Õpetaja ülesanne ongi leida see tase, mis sobib tema õpilastele või koguni individuaalsele õppurile. Jõukohast taset valides on lähtekohaks uurimisprobleem ja uurimismeetod. Probleem peab olema laste jaoks huvitav ja lahendatav, meetod aga algtasemel, kuid sobiv. Tähelepanu tasub pöörata sellele, et erinevad uurimismeetodid eeldavad erinevaid isiksuseomadusi või vähemalt sobivad ühele karakterile paremini kui teisele. Küsitluse tegemine eeldab ühtesid isiksuseomadusi, intervjuu aga teisi. Näiteks ei pea usutleja ise üldse olema jutukas, vaid hoopis viisakas, empaatiavõimeline ja hea kuulaja. Teine tüüp õpilasi kardab suhtlemist võõrastega ning armastab rohkem omaette vaikselt nokitseda; neile tuleks leida teistsugused meetodid, nagu vaatlus või andmeanalüüs. On väga tähtis, et õpilasele sobiks

see meetod, mida ta peab kasutama. Uurimistööde korraldamine annab suurepärase võimaluse arvestada rohkem õpilase individuaalsust ja arendada loovust.

Õpikuid uurimistöö koostamise ja uurimismeetodite kohta

Ghuri, P., Gronhaug, K. (2004). *Äriuuringute meetodid. Praktilisi näpunäiteid*. Külim.

Hirsijärvi, S. jt (2005). *Uuri ja kirjuta*. Medicina.

^{1,4} Põhikooli riiklik õppekava. Vabariigi Valitsuse 28. jaanuari 2010. a määrus nr 14. Aadressil <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13273133>.

² Kõigil arvudel on illustratiivne tähendus; need ei pärine reaalsest uuringust.

Ajakirju ja veebilinke uurimistöödele materjali hankimiseks

Riigikogu Toimetised (RiTo). Riigikogu Kantselei annab kaks korda aastas välja ajakirja, mis katab laia spektrit Eesti majanduslikest, sotsiaalsetest, õiguslikest ja poliitilistest probleemidest. Saadav nii paberil kui ka võrguväljaandjana www.riigikogu.ee.

Sotsiaaltöö. Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni ajakiri, sisaldab materjali sotsiaal- ja tervise poliitika kohta.

Acta Politica. TLÜ Riigiteaduste Instituudi eestikeelne kogumik, mis kajastab väga erinevaid teemasid poliitikateadustes. Tasemelt keerulisem kui *RiTo*. Saadaval paberil ja RI kodulehel <http://riigiteadused.tlu.ee/>.

Poliitikauuringute Keskuse *Praxis* väljaanded (<http://www.praxis.ee>). Lühülevaated ja mahukad raportid Eesti majandus- ja sotsiaalpoliitikast, ent ka demokraatiast ning kodanikuühiskonnast.

Ministeeriumide ja riiklike ametite (Sotsiaalkindlustusameti, Töötukassa, Haigekassa, Statistikaameti jne) kodulehed. Nendel leidub statistikat ja ülevaateraporteid oma valdkonnapolitiika arengust. Tavaliselt asub see lingi „Uuringud“ või „Uuringud ja statistika“ all.

Eesti Panga koduleht (<http://www.eestipank.info>), kust võib leida ülevaateid majanduse olukorrast.

Riigikontrolli koduleht (<http://www.riigikontroll.ee>) pakub temaatilisi raporteid eri valdkondadest, sh laste õiguste ja hariduskorralduse teemadel.

Eesti Inimarengu Aruanded on koondatud Eesti Koostöö Kogu lehele www.kogu.ee. Viimastel aastatel on aruannete väljaandmist korraldanud Eesti Koostöö Kogu.

EMORi kodulehel (<http://www.emor.ee>) leidub lühülevaateid ja põhistatistikat nende tehtud uuringute kohta, sh pidevalt uuendatav statistika erakondade populaarsusreitingust.

Projektitöö võimalusi eesti keele õppes

Krista Nõmmik, Ülle Salumäe

Projektitööst

Uue riikliku õppekava kohaselt on üldhariduskooli peamine taotlus harmoonilise, nii seesmiselt kui ka ühiskonnaga kooskõlalise isiksuse areng. Õpetajal on sealjuures toetav ülesanne: märgata iga õpilast, kohandada õpet nii, et see võimaldaks lapsel saavutada parimat vastavalt oma võimekusele. Iga laps on andekas omal moel ja igal õpetajal on oma stiil ja meetodipagas. Eesti keele õppes sõltub õppeteemade ja -meetodite valik sellest, kuidas need täidavad õppekavas seatud eesmärke. Väga hea meetod on pikemaajaline projektitöö, mis võimaldab korraga taotleda ainekava mitmeid eesmärke ning pakub õnnestumise korral rahuldust nii õpilastele kui ka õpetajale.

Õpetaja ülesanne on projektitöö kaudu õpilasi suunata, toetada ning tagada igale õpilasele võimalus jõuda ainevaldkonna eesmärkideni, luua selleks sobiv aktiveeritud õpikeskkond. Projektitöös osaleja ülesandeks on

- püüda käituda, reageerida ja tunda võimalikult nii, nagu teeks seda vastava rolli kandja antud konkreetses olukorras;
- veenda oma kaaslast, panna neid uskuma oma ideedesse ja otsustuste õigsusesse.

Järgnevalt tutvustatakse projektitöö võimalusi eesti keele õppes kolme projektitöö näitel.

Projektitöö "Inimesed meie ümber"

1. Korralduslikud andmed

Osalejate arv: kogu klass rühmadeks jaotatuna

Ülesande orienteeruv kestus: ligikaudu 10 akadeemilist tundi

Tehnilised vahendid: laserprojektor, mikrofoni, videokaamera, diktofon

2. Eesmärgid, õppesisu ja -tegevus

Arendatavad pädevused: väärtuspädevus, suhtluspädevus, sotsiaalne pädevus, õpipädevus, enesemääratluspädevus.

Lõiming: ajalugu, eesti keel, kirjandus, muusika- ja kunstiajalugu.

Läbivad teemad: kultuuriline identiteet, teabekeskond, väärtused ja kõlblus.

Õppetegevuse valdkonnad:

- suuline ja kirjalik suhtlus – kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine, kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine;
- teksti vastuvõtt – eesmärgistatud lugemine ja kuulamine, kokkuvõtte konkreetsest materjalist, kuuldu konspekteerimine, trükistes orienteerumine ja vajaliku teabe leidmine;

- tekstilooime – loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt, lühietekande esitamine, oma kogemusest kirjutamine või minavormis jutustamine.

3. Projektitöö käik

I. Kirjandusteose valimine. Rolli sisseelamine.

Õpilane valib koostöös ajaloo-, muusika- ja kunstiõpetajaga, kes esitavad nimekirjad soovitatavatest teostest, talle huvipakkuva isiku. Lugemise ajal teeb õpilane märkmeid. Rolli sisseelamise hõlbustamiseks ja lugemise juhtimiseks võiks vaheülesanne olla näiteks mõne tekstilõigu minavormis jutustamine.

II. Pressikonverentsiks valmistumine

Moodustatakse rühmad, nn toimetused (õpetajal on toetav-soovitatav roll). Rühmad valivad väljaande, keda esindatakse. Toimetused istuvad ümber laudade, millel sildid väljaande nimega.

Konverentsi juhtimiseks valmistumine.

Kaaslastele väljaande tutvustamine.

III. Pressikonverents

Ühes õppetunnis võiksid kõnelejad kuuluda ajateljel enam-vähem samasse aega. Iga esineja kõneleb isikust, keda ta kehastab ja tutvustab valdkondi, millest ta rääkida soovib.

Toimetused esitavad küsimusi vastavalt väljaande formaadile ja teevad märkmeid. Kasulik on lasta teha märkmeid kõigil nn toimetuste liikmetel.

Valik pressikonverentsi keskustelu toetavaid küsimusi

Selgitavad küsimused

- Kas sa võiksid tuua mulle selle kohta ühe näite?
- Kas sinu põhiseisukoht on ... või ... ?

Oletusi kontrollivad küsimused

- Sa näid arvavat, et ...
- Miks sa arvad, et see on enesestmõistetav?
- Kas see on alati nii?

Põhjusi ja tõendusid uurivad küsimused

- Kuidas me võiksime järele uurida, kas see on tõesti tõsi?
- Kas on põhjust kahelda selle tõenduses?

Küsimused arvamuste või nägemuste kohta

- Kuidas võiksid sellele küsimusele vastata teised inimrühmad ja -tüübid? Miks? Mis neid mõjutab?
- Kuidas võiksid need inimesed, kes selle arvamusega nõus pole, oma seisukohta argumenteerida?

Tagamõtteid ja tagajärgi uurivad küsimused

- Mis mõju sellel oleks?
- Kui asjalood on sellised ja sellised, mis peaks siis veel tõene/ tõsi olema?

Küsimused küsimuste kohta

- Millistele küsimustele tuleks meil kõigepealt vastata, et leida vastus esitatud küsimusele?
- On see sama teema/asi kui ... ?

IV. Väljaande valmimine

Toimetuse liikmed teevad pressikonverentsil kõnelenutest valiku. Jagatakse tööülesanded. Iga rühmaliige kirjutab ühe loo. Kui märkmeid napib, võib kasutada teatmeteoseid, interneti. E-kirjadena jõuavad artiklid peatoimetaja kätte. Järgneb toimetamine, korrektuur, kujundamine. Reklaame, kuulutusi võivad kirjutada ja väljaandesse lisada kõik rühma liikmed.

V. Väljaande esitlemine.

Töörühmad esitlevad valminud väljaandeid. Seejärel esitavad küsimusi teiste rühmade liikmed ning annavad omapoolse hinnangu. Võib lasta kirjutada ka lühiarvustuse.

VI. Projektitöö aruande koostamine

Projektitöö aruande koostamiseks antakse järgmisi juhtnööre.

- 1) Nimeta projektitöö toimumise aeg.
- 2) Kirjuta loetud teose autor ja pealkiri.
- 3) Reasta (tähtsuse järjekorras) kümme huvitavat fakti isikust, kellest lugesid
- 4) Esita viis fakti isikust, kellest kirjutasid väljaandesse artikli.
- 5) Kirjelda rühma tegevust väljaande valmimisel
- 6) Mida eluks vajalikku õppisid?

VI. Hindamine

Toimub projektitöö sisehindamine. Kuna töö on pikaajaline ja mahukas, on õpilaste hindamiseks mitmeid võimalusi. Näiteks hinne esinemise eest pressikonverentsil, hinne artikli koostamise eest, hinne õpetaja projektitöö aruande eest.

4. Kokkuvõtteks

Lisaks eluks vajalike praktiliste oskuste omandamisele tutvuti projektitöö käigus paljude suurkujudega. Seega, pikem projektitöö on huvitav ja arendav kogemus nii õpilasele kui ka aineõpetajale.

Projektitöö „Juhtumi uuring Paluküla talispordikeskuse näitel“

1. Korralduslikud andmed

Osalejate arv: kogu klass rühmadeks jaotatuna

Orienteeruv kestus: ligikaudu 4 akadeemilist tundi

Tehnilised vahendid: laserprojektor, mikrofoni, videokaamera, diktofon

2. Eemärgid, õppesisu ja -tegevus

Arendatavad pädevused: väärtuspädevus, suhtluspädevus, sotsiaalne pädevus, õpipädevus, enesemääratluspädevus

Lõiming: ajalugu, eesti keel, kirjandus, geograafia.

Läbivad teemad: kultuuriline identiteet, teabekeskond, väärtused ja kõlblus, keskkond ja jätkusuutlik areng, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus.

Õppetegevuse valdkonnad:

- suuline ja kirjalik suhtlus – kaasõpilase eesmärgistatud kuulamine, kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine, arvamuse avaldamine ja põhjendamine, kaaslaste tööle põhjendatud hinnangu andmine.
- teksti vastuvõtt – eesmärgistatud lugemine ja kuulamine, kokkuvõtte konkreetsest materjalist, kuuldu konspekteerimine, trükistes orienteerumine ja vajaliku teabe leidmine.
- tekstiloomine – loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt, lühiettekande esitamine, oma kogemusest kirjutamine, artikli, uudisloo kirjutamine.

3. Projektitöö sisu ja käik

Juhtum

Rapla maakonnas Kehtna vallas asub Paluküla hiiemägi. Tegu on ajaloolise Harjumaa kõrgeima mäega. Siinse liigirikka looduse kaitseks on loodud Kõnnumaa maastikukaitseala. Hiiemäel asub Tõnniauk, kuhu tuuakse siiani ohvriande. Taarausulistel on suur austus selle mäe vastu. Hiiemäele soovitakse rajada suusakeskust, mis pakuks tööd ja edendaks eesti rahva tervislikke eluviise. Huvigrupid on kogunenud vallamajja koosolekule.

Osalejad: suusakeskuse rajajad, looduskaitsejad, kohalikud elanikud, vallavalitsuse liikmed, koosoleku juhataja, ajakirjanikud

Tegevused

1. Huvigrupid sõnastavad oma argumenteeritud seisukoha;
2. Ajakirjanikud valmistuvad küsimuste esitamiseks ja väitluse kajastamiseks.
3. Koosoleku juht valmistub avaliku väitluse läbiviimiseks.
4. Toimub televäitlus.

Ajajaotus

1. tund – Ajurünnak tegevusprogrammi sõnastamiseks ja vormistamiseks. Kodune ülesanne: koostada huvigrupi seisukohti kajastav kõne.
2. tund – Koduste tööde analüüs. Seejärel koostatakse rühmatööna põhjalikum programm. Grupid valmistuvad esinemiseks kodus.
3. tund – Kandidaatide väitlus, küsimuste esitamine sõnavõtjaile, hääletamine ja hääletamise tulemuste teatamine.
4. tund – Avaliku debati videoanalüüs. Kodus: kirjutada sündmuse kohta uudislugu, -nupuke, artikkel.

Projektitöö „Töö kiidab tegijat“

1. Korralduslikud andmed

Osalejate arv: kogu klass rühmadeks jaotatuna

Orienteeruv kestus: ligikaudu 4 akadeemilist tundi

Vahendid: Internet, päeva- või maakonnalehed, A-1 joonistuspaber

2. Eesmärgid, õppesisu ja -tegevus

Arendatavad pädevused: väärtuspädevus, suhtluspädevus, sotsiaalne pädevus, õpipädevus, enesemääratluspädevus

Lõiming: ühiskonnaõpetus, eesti keel, kunstiopetus

Läbivad teemad: elukestev õpe ja karjääri planeerimine, teabekeskond, väärtused ja kõlblus, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, tehnoloogia ja innovatsioon

Õppetegevuse valdkonnad:

- suuline ja kirjalik suhtlus – kaasõpilase eesmärgistatud küsitlemine ja kuulamine, kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine;
- teksti vastuvõtt – eesmärgistatud lugemine ja kuulamine ning vajaliku teabe leidmine;
- tekstiloomine – loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt, oma kogemusest kirjutamine, tarbetekstide koostamine.

3. Projektitöö käik

Tegevused

1. Ajurünnaku teel ametite nimetamine, millega vastava klassi õpilane tuleks toime.
2. Nimetatud elukutsete vajalikkuse üle arutamine.
3. CV, avalduse, motivatsiooni- ja vastuskirja kirjutamine.
4. Tööintervjuu

Ajajaotus

1. tund – Rühmade moodustamine, ajurünnak 5 meelisametite väljaselgitamiseks, nt lapsehoidja, ajalehe- või jäätisemüüja, koduõpetaja jne. Töökuulutuste lugemine, nõuanded kuulutuse koostamiseks. Kodune ülesanne: töökuulutuste valmistamine.
2. tund – Tööintervjuu korra selgitamine, küsimuste koostamine, CV, avalduse, motivatsioonikirja koostamine arvutiklassis. Kodune ülesanne: koostada intervjuu küsimused, vaadata läbi laekunud avaldused.
3. tund – Vastuskirjade saatmine, rühmad arutavad läbi koduse töö ja otsustavad, mida kandidaatidelt küsida, alustatakse tööintervjuudega.
4. tund – Tööintervjuud, otsuste langetamine, vastuskirjade kirjutamine. Kodune ülesanne: individuaalse projektaruande koostamine.

Juhtnõore projektitöö aruande koostamiseks

- 1) Nimeta projektitöö toimumise aeg.
- 2) Kirjelda rühmatöö käiku (tööülesannete jaotus, kuulutuse valmimine, vastuskirjade kirjutamine jne.)
- 3) Sinu panus rühmatöösse.
- 4) Mida eluks vajalikku õppisid?
- 5) Missugust tagasisidet said teistelt?

Soovituslik kirjandus

Pädevustest õpetajale. Tallinn: HM Metoodika ja Koolituskeskus, 1996.

Ugur, K. Meediaõpetus põhikoolis. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2004.

Vanalinna Hariduskolleegiumi õppekava. Tallinn, 2003.

Nahkur, A. Rollimäng: mis, milleks ja kuidas? – Muutused õppeprotsessis. Tallinn: Haridusministeerium, Tallinna Pedagoogikaülikool, 1996, lk 87–92.

Nõmm, E., Valgmaa, R. Grupiprotsessid ja nende juhtimine. Tõravere, 1995.

NÄITEID KOOLI LOOVTÖÖDE TEMAATIKAST

Anne Ermast

Loovtöö teema peaks orgaaniliselt seostuma ainekavaga ning puudutama isiklikult tegijat ennast. Loovtöö peaks hõlmama teemasid, kus lõiminguga on haaratud erinevad õppeained või ainevaldkonnad. Loovtöö teemaks võib olla ka näiteks ainekavast väljakasvanud meelepärane valdkond, mida tahetakse edasi arendada ja kinnistada. Loovtöö üldiseks temaatikaks võivad olla näiteks käesoleval hetkel aktuaalsed teemad ühiskonnas, (ka kitsaskohad) mis vajavad tähelepanu. Samuti valdkonnad, kus noored tunnevad, et saavad oma panust maksimaalselt rakendada.

Loodushoiuga seotud teemad:

Projekt „Oma puu, oma mets“ (Millest kõneleb puu, mets)

Uurimus sobib koolidele, kus on miljööväärtuslik õueala. Uurimuseks võib leida ka maakonnast näiteks mõne vanema puu, taime, millel eelnevalt on oma ajalugu. Teema ümber võib põimida uurimuse, muusika, muistendi või muinasjutu. Eesmärgiks kodukandi loodusloo uurimine, omakultuuri väärtustamine, looduskaitse ning suhtumise kujundamine meid ümbritsevasse keskkonda lugupidamise ja austusega.

Samasuguseid projekte võib korraldada näiteks tutvumaks oma maakonna rabade, metsade loodusega. Näiteks võivad loovtöö tegijad koostada uurimustöö tulemustena erinevatest taime,- loomaliikidest töid, pildimaterjali, voldikuid ja muud, mida saab hiljem edukalt kasutada õppevahenditena algklassides, eesmärgiga tutvustada oma kandi loodusvara. Samuti on loodusega seotud projektide eesmärgiks tutvustada loodusega seotud elukutseid, kaasates projekti näiteks kohaliku metsanduse elukutsega seotud isikuid.

Projekt „Taaskasutus“

Eesmärgiks teadvustada loodushoiu ja keskkonna säästliku eluviisi põhimõtteid.

Loovtööna selle temaatikaga võib kasutada erinevaid materjale, mille tulemina võiks valmida konkreetne loovtöö mõne fantaasiarikka esemena, mille otstarbekust ka kirjeldatakse ja vajadust põhjendatakse.

Ainevaldkonnad, mida kaasata: loodusõpetus, kunst, matemaatika, füüsika, geograafia, keemia.

Muusika, kunsti, kirjanduse, ajalooga seotud teemad:

Kirjandus (uurimus)

„Minu lugu“, mis võib hõlmata rahvapärismuslike seoseid ajaloost, kirjandusest, kunstist, muusikast, näitekunstist. Teema võib välja tuua näidendi, jutustaja, muusikali, kunstinäituse, kontserdi vormis jne. läbipõimununa näiteks esivanemate lugudest või eraldiseisva vormina jõudes iseendani. Samuti võib esitada mingi esemega kaasatud loo, mis on mingil moel esivanema(te)ga seotud ja kuhu on põimitud esivanema(te) pärand, nende uskumus, n.ö. oma lugu. Eesmärgiks on väärtustada esivanemate kultuuripärandit, seostada ja suhestada „minapilti“ ümbritsevaga ning tajuda oma kohta selles.

Projekt „Minu raamat“

Teema on seotud kirjandusega, kus etteantud teema järgi luuakse oma nägemus raamatust koos illustratsioonidega. Teemaks võib olla ulme, põnevik, muinasjutud või mõni muu žanr.

Muusika

„Helid minuga, minu ümber“

Helide maailm on teema, mida käsitletakse 7. klassi muusika ainekavas ja 8. klassi füüsikas. „Helide maailma“ saab seostada ~~omaste~~ tervikuks omaloomingu, kontserdi, muusikali või luuleõhtuga, kuhu on kaasatud näiteks loodushääled, erinevad tehnoloogiaga, igapäeva eluga seotud helid, muusika. Teemat helidest võib kasutada ka näiteks kujundusliku elemendina lavastuses, videos. Samuti võib kasutada helisid näidetenäidena loodusest käsitlevates ettekannetes või mõnes muus loomingulises projektis, kuhu on kaasatud teemaga seotud oma idee ja nägemus. Eesmärgiks on kinnistada õppekavas õpitut nii füüsikas, muusikas, loodusõpetuses ning luua nende kaudu uusi seoseid. Esteetiline väärtus - tajuda ümbritsevat kuulmise ja kuulamise kaudu.

„Erinevate maade muusika“

Teemat saab käsitleda kontsertvormis erinevate maade rahvamuusikast, kuid vaatluse alla võib võtta konkreetse maa temaatika ja seda arendada kaasates materjale ajaloo, kirjandusest, kunstist, mille tulemina võib valmida etteaste kontserdil, näidendis või pantomiim jne. Erinevate maade muusikale iseloomulike helilaadide puhul võib kasutada vahepaladena laste omaloomingulisi muusikapalu. Samuti võib eelnimetatud etteastete liike kasutada ka eraldiseisvate vormidena. Lõimitud õppeained: muusika, kunst, kirjandus, ajalugu, geograafia, käsitöö, keeled. Eesmärk väärtustada erinevate maade kultuure, kinnistada õpitut ja luua uusi seoseid erinevate ainete ja kultuuride vahel.

Omaloominguline muusika

Sellise projekti teostamiseks võib kasutada võimalusel abivahenditena arvutiprogramme, kuid ka tavapärasest noteerimisvõimalust. Muusikateos võib olla loodud instrumendile, (instrumentidele), ebatraditsioonilistele (isevalmistatud vm.) instrumentidele, vokaalile.

Kaasata võib omaloomingulise pala (palade) esitusse ka teisi kunstiliike: (kirjandus, kunst, videokunst). Autoril peab olema oma selge visioon, mida antud teosega kuulajatele öelda tahab.

Muusikakriitika

Ülesandeks on analüüsida näiteks erinevaid muusikastiile, tuua loovaid näiteid muudest kunstivaldkondadest, millega stiilid lõimuvad või kaasata ajaloo põhjuste ja tagajärgede seoseid antud stiilide tekkimisele, olemusele. Samuti võib antud stiilis lisada õpilasepoolseid omaloomingulisi näiteid. Loovtöö aitab analüüsida muusikat, selle olemust, erinevaid stiile ja nende tekkimisega seonduvat erinevate kultuuridega. Kaasata saab kirjandust, ajalugu, kunst, keeled.

„Muusikaline kunstinäitus“

Võib koostada interaktiivse näituse kaasates muusikat ja kunstivaldkonda. Kasutada võib IT vahendeid omaloomingulise muusika paremaks mõistmiseks, täienduseks, kuid võib kasutada ka iseseisvana erinevaid kunstiteoseid, käsitööd, muid kunstiliike, mis omavahel loovtöö ideed toetavad. Kaasatud: muusika, kunst, kirjandus, ajalugu, käsitöö, IKT vahendid.

„Mida tähendab muusika mulle“

Teemat saab esitleda kontserdina omaloomingulisest muusikast lähtuvalt, samuti ettekandena, kasutades lisaks erinevaid näiteid valitud muusikast, PowerPoint esitlust, omaloominguliste muusikaliste põimingutena kontsert - luule või muinasjutt. Kaasatud: kirjandus, IT, kunst.

„Muusikaline kujundus“

Muusikaline kujundus sobib illustreerimaks mõnd kirjandusteost, omaloomingulist videofilmi, muinasjuttu vm. Muusikaliselt võib illustreerida instrumentide või vokaali saatel. Eesmärgiks erinevate kunstiliikide võimalikult sarnase ühisosa leidmine ideede ja emotsioonide edasiandmisel. Kaasatud: kirjandus, kunst, IT.

„Muusika visualiseerimine“

Valitud muusikapala visualiseerimine kunstiteoseks. Kunstiteos võib valmida mistahes kunstialasse kuuluvas tehnikas (ka performance, kuhu on kaasatud liikumine), samuti võib lisaks kaasata IT vahendeid. Eesmärk ühendada võimalikult palju kunstiliike, kandmaks teose ideed.

Ajalugu

Ajastud ja kunstivoolud

Kasutada ära ajalootundides õpitavat, näiteks 7.klassi keskaja teemat ja lavastada koos muusika, kirjandusnäidetega mõni lõik õpitavast materjalist. Samuti võib luua ise eraldiseisva lavastuse, kasutades fantaasiat kostüümide, lavakujunduse, tolle ajastu inimese väljenduslaadi ja mõttemaailma kujutamisel. Abiks lisaks ajaloo käsitlesele: muusika, kirjandus, ladina keel, usuõpetus, käsitöö, kunst.

Erinevate ajastute kohta võib näiteks koostada ajalehe „Kiviaja Teataja“, „Keskaja Sõnumid“ või mõnel muul teemal, kus vaatluse alla võetakse tolle ajastu mõned sündmused ja probleemid ning kajastatakse neid, aimates tolle ajastu stiili, kombeid arusaamu, sündmusi jne.

Kuulsad persoonid ajaloos

Uurimus kuulsatest isiksustest ajaloos.

Kurikuulsatest persoonidest võib loovtööna esitada näiteks näitliku kohtuprotsessi mõne tuntud kurikuulsa ajaloolise isiku üle. Loovtöö esitatakse grupina, kus on kehastunud süüdistatav, prokurör, advokaat, kroonik, tunnistajad jne. Iga tegelane kehastab vastavalt oma rolli. Loovtöö aitab kinnistada õpitud teemat, soodustab analüüsi- ja aitamisele ja aitab kaasa väitluskunsti arendamisele. Kaasatud: kunst, tööõpetus, näitekunst, keeled.

Sugupuu

Uurimust, projekti võib teha esivanematest, suguvõsast laiemalt ning uurida muu hulgas, millised sugulussidemed põimuvad oma kooli- ja klassikaaslastega. (Uurimus sobib koolidele, kus on pikaajased traditsioonid). Uurimusest võib esitluse teha IT vahendeid kasutades, posteril vm. vahendeid kasutades. Eesmärgiks enese identiteedi, kultuurilise tausta, esivanemate uurimine, eneseteadvustamine.

Kunst ja käsitöö

Mood. Disaineesemed. See projekt võib hõlmata ka taaskasutust või täiesti omaloomingulist lähenemist disainile, kasutades uudseid materjale. Esitlus võib toimuda moedemonstratsiooni vormis.

Eesmärk. Projekt aitab kaasa **uudsete** omaloominguliste ideede rakendamisele otsida ja leida disaini funktsionaalseid lahendusi ning leida seoseid kunstiloomingu ja kultuuritausta vahel.

Kaasatud lisaks eelmainitule IT vahendid, muusika, ajalugu.

Pillide valmistamine

Meisterdamiseks valida meelepärase lihtsa ehitusega pillid: (mõirapill, kärbsepill, marakad, kõlapulgad, kannel jne.) ning mõelda sellel pillile omaloominguline muusikapala. Esitusel kaasata ka muid ansamblipille, samuti võib muusikapala kasutada mõne videofilmi või muinasjutu kujunduselemendina. Kaasatud ained: kunst, muusika, IT.

Liikuv muuseum

Grupp valib ajastu, stiili jne ning sellele iseloomulikud taiesed ning kujutab ise neid taiesed ja lisab juurde info antud teose kohta, loob seoseid nende vahel (autoritest, ajastust, stiilist lähtudes). Juttu võib illustreerida antud ajastu muusikapadega.

Aineülesed teemad

„Minu töö - unistused, püüdlused“

Teemat aitavad lahti mõtestada soovid, püüdlused enda tuleviku nägemuse loomisel. Loovtöö võib teha vabas vormis posteri, tantsu, kirjandi, omaloomingulise muusikapala või muus mistahes kunstivormis. Eesmärgiks on aidata kaasa välja selgitada kutsesuunitlusega seonduvat nägemust iseendast, oma võimetest. Kaasatud: inimeseõpetus, kirjandus, geograafia, muusika, kunst, keeled,...

Teemat võib käsitleda ka projektitööna, kus vastava elukutse esindajad tutvustavad oma tööd ja teema tutvustajad saavad õpilasi kaasata oma töö tutvustamiseks töövarjuna, mõnes tööprojektis vaatlejana või saavad tööprotsessis osaliselt kaasa lüüa.

„Väärtused muutuvast ajast, mina selles“.

Teema eeldab erinevate kultuuritaustade uurimist, ajalugu, aga ka pärimusi oma esivanematelt. Töö võib ette kanda kasutades tehnoloogilisi vahendeid ja sõnalist esitlust vaheldumisi või muid ettekande vorme. Samuti võib esitada mingi esemega kaasatud loo, kuhu on põimitud esivanemate pärand, nende uskumused, arusaamad elust.

„Suhted“

Teemat võib käsitleda näidendi, uurimuse, muusika, kunstinäituse vm. vormis. Eesmärgiks on analüüsida erinevaid suhtevorme. Ained: inimeseõpetus, psühholoogia, muusika, kunst, keeled jm.

„Mis on minu elus oluline“

Teema keskendub õpilase elus oluliseks peetavatele kriteeriumitele ja nende analüüsile. Loovtööd võib koostada sõnalise osa, muusika, multimeedia vm. vahendusel. Kaasatud ained: kirjandus, muusika, IT, religiooniõpetus, kunst jm. Eesmärgiks on teadvustada ja suhestuda minapilti ümbritsevaga, tajuda erinevate väärtushinnangute tekkepõhjusti.

Kehaline kasvatus

Omaloominguline temaatiline maastiku seiklusmäng. Võib kaasata sporditarvete abivahendeid, muud atribuutikat, mis sobib seiklusmängu teemasse. Samuti võib mängu põimida ainealased teadmised loodusõpetusest, emakeelest. Kaasatud ained: eesti keel, kunst, loodusõpetus, bioloogia. Eesmärgiks on arendada kehalisi võimeid, teadmisi loodusõpetusest, fantaasiat..

Tantsuline etteaste erinevas temaatikas.

Kasutada võib erinevate maade tantse, erinevaid stiile, aga ka konkreetsele valitud teemale seatud tantsulist etteastet. Kaasatud muusika, rütmika, erinevad keeled, mille sõnumit tantsu kaudu väljendada, ajalugu. Lõimuda võib teiste muusikaliste numbrite või kunstiliikidega.

Geograafia

Omaloominguline lauamäng, kasutades erinevate riikide geograafilist asendit, sümbolikat, kultuurilisi teadmisi antud maa kohta, ka laule. Kaasatud: ajalugu, kirjandus, kunst, muusika.

Loodusõpetus, bioloogia

Koostada õuesõppe mäng, mille koostisosadeks õpitud taime-, looma- ja linnuliigid kodukoha looduses. Lõimitud ained: kehaline kasvatus, ladina keel, muusika. Eesmärk kinnistada õpitut, otsida ja leida uusi loovaid seoseid.

Esmaabi

Õpilased omandavad näiteks kooliõe toel teatud teadmised, võtted esmaabiks. Oma töö käigus õpetavad nad omandatud noorematele: algklasside õpilastele, lasteaialastele.

Käsitöö ja kodundus

Tervislik koolitoit

Tervislik toitumine